

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**Заң институты
Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасы**

**Академия бастығының
ғылыми жұмыс жөніндегі
орынбасары З.Ғ.К., доцент
полиция полковнигі**

_____ **О.Т. Сейтжанов**
2019ж. « _____ » _____

**«Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы»
пәні бойынша жұмыс оқу бағдарламасы (SYLLABUS)
СИЛЛАБУС**

KR MKT 2210

5B030300 құқық қорғау қызметі мамандығы

Оқыту нысаны: күндізгі
Курс: 2
Семестр: 3
Кредиттер саны: 1
Дәрістер: 5
Семинар: 10
КООЖ: 15
КӨЖ: 15 сағат
Емтихан: 3 семестр

Қарағанды 2019

«Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәні бойынша 5B030300 құқық қорғау қызметі мамандығына арналған жұмыс оқу бағдарламасы (SYLLABUS)

Құрастырған: мемлекеттік құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы полиция майоры Дюсенов Кайржан Ермекович

Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының отырысында қарастырылды.
2019 ж. «11» маусым № 20 хаттама

Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының бастығы, з.ғ.к., полиция подполковнигі

Р.Қ. Джиембаев

Қазақстан Республикасы ІІМ Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академияның ОӘК отырысында бекітілді.
2019 ж. «11» шілдедегі № 11 хаттама

© Қазақстан Республикасы ІІМ Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, 2019

2.1. Негізгі ақпарат

1. Шифр және мамандық атауы	5B030300 құқық қорғау қызметі мамандығы
2. Курс, семестр	2-курс 3-семестр бакалавриат
3. Пән циклі	KR MKT 2210
4. Кредиттер саны	1 кредит
5. Сабақ өткізу орны	Оқу аудиториясы
6. Дәріскер (т.а.ж., лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Дюсенов Кайржан Ермекович, мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, (Ермеков көшесі, 124), байланыс телефон – 30-34-16, ішкі.-211, 312
7. Қалған сабақ түрлерін жүргізетін оқытушылар (т.а.ж., лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Дюсенов Кайржан Ермекович, мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, (Ермеков көшесі, 124), байланыс телефон – 30-34-16, ішкі.-211, 312

2.2. Пререквизит: Аталмыш курстың материалын игеруден бұрын курсантқа белгіленген оқу жұмысы жоспары көлемінде алатын тиісті құқықтық теоретикалық білім қажет.

2.3. Постреквизит: Белгіленген курс бойынша оқыту көлемі курсанттардың білім, іскерлік, ғылыми зерттеулер барысында арнайы ғылыми ілімдерді пайдалануда ұсынымдар мен дағдыларды пайдалану мақсатында жұмсалып керек. Курсанттың аталған курсты зерделегеннен кейін алған білімі қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу құқығы, әкімшілік құқық және басқалары, сондай-ақ арнайы секілді пәндерді меңгеру кезінде қолданылуы қажет.

2.4. Пәнді қысқаша сипаттау

Курстың мақсаттары:

«Қазақстан Республикасының мемлекет және құқығы тарихы» пәнінде құқықты оқытудың маңызды мәселелерін және мәселелі жақтарын қарастырған. Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

- Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың пайда болу, қалыптасу және даму тарихы туралы курсанттардың бойында тұтас дүниетанымды айқын да нақты дамыту;

- курсанттарда алғашқы мемлекеттік-құқықтық ой-түйсігін қалыптастыру болып табылады.

Курстың міндеттері:

Білім беру саласы қызметкерлерінің алдында қойылып отырған басты міндеттерінің бірі - оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру.

Негізінен, заңгер кәсібіне қойылатын талаптар: нақты теориялық білімді, қазіргі құқықтық және экономикалық қатынастарда ойлау қабілеті дұрыс, мемлекеттік саясат ағымын талқылай алатын маман болу керек. Сондай-ақ, олар заңдарды біліп, өзінің білімін кәсіби қызметтегі тәжірибеде пайдаланып, мамандығы бойынша тәжірибелік дағдыларды игеріп, жұмысында қолдана алуға қалыптасуы керек. Ал, заңгерлердің кәсіби мәдениеттілігі, басқару әдістерін білу, ел арасында тәрбиелік және құқық жұмыстарын жүргізіп насихаттау, үнемі біліктілігін жетілдіру, нарықтық даму жағдайында өзге адамдармен қарым-қатынас жасай білу қасиетін көрсетеді. Мемлекеттік білім стандарт деңгейінде оқыту үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияларды ендіруді міндеттейді.

Пәннің қысқаша мазмұны:

Бұл пәннің маман даярлаудағы ролі мен маңызы мынада: бұл пәнді оқып үйрену Қазақстан Республикасының мемлекеті мен құқығы тарихы жөнінде тұтастай түсінік қалыптастыруға, Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың эволюциясының жалпы және ерекше заңдылықтарын ашуға, республикамыздың саяси-құқықтық өмірінің өткені, бүгіні мен болашағына қатысты мәселелерді еркін бағдарлай алуға баулау болып табылады.

Пәнде ежелгі дәуірлерден бүгінгі күнге дейінгі республика аумағында өмір сүрген мемлекеттік бірлестіктер мен құқықтық жүйелердің типтері мен нысандарының әр алуан қырлары ашып көрсетіледі: - протоқазақтардың мемлекеттері мен құқықтық жүйелері, Қазақ Ордасының қалыптасуы мен қызмет етуі, оның Ресей империясының отарлауы тұсындағы құлдырауы, ұлттық қазақ мемлекетінің кеңестік нысандары, Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет ретінде орнығуы мен даму мәселелері сөз болады.

Пәнде республикамыздың мемлекеттік-құқықтық өмірінің тарихының негізгі түсініктері мен категориялары сараланады.

Бұл пәнмен өзара байланысты пәндер: мемлекет және құқық теориясы, мемлекет және құқықтың жалпы тарихы, саяси және құқықтық ілімдер тарихы.

Мемлекет және құқық теориясында мемлекеттану мен құқықтанудың негізгі категориялары мен түсініктері қарастырылады, ал Қазақстан Республикасының

мемлекет және құқық тарихы мемлекет және құқық теориясының ұғым-түсініктеріне сүйене отырып. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихының нақты фактілері мен оқиғаларының ішкі заңдылықтары мен бағыттарын ашып көрсетуге ұмтылады. Мемлекет және құқықтың жалпы тарихында әлемдік масштабтағы мемлекет пен құқықтың тарихы оқытылады, ал Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихында отандық мемлекеттік-құқықтық дамудың тарихын қарастырады.

- Қазақстан аумағындағы ежелгі дәуірлерден бүгінгі күнге дейінгі мемлекеттердің типтері, нысандары және құқық жүйелері туралы қордаланған білімді хронологиялық тәртіпте бере білу;

- олардың пайда болуы мен қызмет етуінің шартының, нақты себептері мен уақыттық аясын және де биліктік қатынастардың ішкі құрлымы мен мемлекеттік органдардың механизмін, олардың эволюциялық дамуының заңдылықтарын қарастыру;

- Қазақ Ордасының қалыптасуын бірнеше ғасырларғы созылған протоқазақ мемлекетінің даму нәтижесінің заңдылығы ретінде ашып көрсету, оның қазақ этносының мемлекеттілігі ретіндегі жалпы және ерекше қасиеттеріне сипаттама беру;

- Қазақстандағы дербес мемлекеттіліктің Ресей отарлауының нәтижесінде құлдырау процесін және кеңестік өкімет тұсындағы қазақ ұлттық мемлекеттілігінің құрылуын зерделеу;

- Қазақстан Республикасының тәуелсіз және егеменді мемлекет ретінде орнығу мен дамуын объективті, әрі заңды құбылыс деп бағалай отырып, оның құқықтық жүйесінің қалыптасу процесін ой елегінен өткізу.

Пәнді оқыту әдістемелігі оның ерекшеліктерімен, сонымен қатар зерделеу мақсатымен анықталады. Осыған байланысты жете түсіну барысында пәннің анағұрлым маңызды мәселелері бойынша рефераттарды дайындау және қорғау, коллоквиумдар, монографиялар мен өзге де ғылыми жұмыстарды талқылау ретінде оқытудың осындай әдістерін көбірек қолданған дұрыс.

Курсант құқық теориясының ұғымы мен негізгі сатысын, құқық қайнар көздерінің ұғымын олардың түрлерін, құқықтық жүйелердің түрлерін, мемлекет пен мемлекеттік органдардың сыртқы саяси қызметінің мазмұнын, әрекеттегі құқық жүйесіндегі халықаралық шарттың орнын білуі қажет.

2.5. Пән бойынша тапсырмалар орындау және тапсыру кестесі:

№	Жұмыс түрлері	Мазмұны және мақсаты	Ұсынылған әдебиеттер сілтеме	Бақылау нысаны (рейтинг шкалаға сәйкес)	Балл (рейтинг шкалаға сәйкес)	Есеп беру нысаны	Тапсыру мерзімі
1	семинар	жоспарға сәйкес	әдебиет тізімге сәйкес	Ағымдағы	0-100	Ауызша	семинар сабағында
2	КОӨЖ	жоспарға сәйкес	әдебиет тізімге сәйкес	Ағымдағы		Ауызша, жазбаша	15 аптаға дейін
3	КӨЖ	жоспарға сәйкес	әдебиет тізімге сәйкес	меж. бақылау	0-100	Ауызша, жазбаша тест	жоспар бойынша
4	емтихан	жоспарға сәйкес	әдебиет тізімге сәйкес	қорытынды	0-100	Тест	кесте бойынша

2.6. Курс саясаты:

Курсанттарға қойылатын талаптар:

- сабаққа қатысу;
- КОӨЖ және КӨЖ, рейтингтер бойынша тапсырмаларды орындау, семинар сабақтарына жүйелі түрдеу дайындалу;
- сабақтарда белсенділік таныту;
- тапсырмаларды уақытында орындау;
- пәнді, курстың жекелеген тақырыптарын зерделеуде бастамашылық таныту.

Жол берілмейді:

- сабақтан кешігу және кетіп қалу;
- сабақ барысында ұялы телефонды қолдану;
- бір-бірінен әдебиет көздерінен әдеби жиендік жасау;
- сабақ барысында оқытушыға және жолдастарына бөтен сұрақтар қойып, әңгімелесіп, алаңдату;
- оқытушыға және жолдастарына дөрекілік, тұрпайылық көрсету;
- тапсырмаларды уақытында тапсырмау.

КОӨЖ және КӨЖ бойынша тапсырмаларды орындау түрі және мерзімі.

КОӨЖ және КӨЖ бойынша тапсырмаларды орындау түрі, мерзімі және кестесі оқу-әдістемелік кешенінде көрсетілген.

Баға қою саясаты:

Пәнді оқыту өтілген барлық материалды қамтып, тест түріндегі емтиханмен аяқталады. Емтиханға рұқсатнама алу үшін міндетті талап бағдарламада қарастырылған барлық тапсырмалардың орындалуы болып табылады. Дәріс

курсының тақырыптары бойынша жоспарланған: жазба жұмыстары, КООЖ аясында құқық қорғау органының ең өзекті мәселелері бойынша пікірталас.

Қорытынды бағаны қою барысында балл қою ағымдағы бақылаудың нәтижелері бойынша есептеледі.

Межелік бақылау № 1 (ағымдағы бақылау енеді) – 30 % 7 аптада өтеді.

Межелік бақылау № 2 (ағымдағы бақылау енеді) – 30 % 15 аптада өтеді.

Емтихан – 40 %.

Ағымдық және межелік бақылаудың қорытындысы жинау қағидасы бойынша ведомоспен ұсынылады және емтиханға рұқсатнамаға негіз болып табылады.

Егер курсант межелік бақылауды тапсыру қорытындысы бойынша пән бойынша (60 %) бағаның жартысын ғана алса, емтиханға жіберілмейді.

Пән бойынша емтихан бағасы аралық аттестация және межелік бақылау бойынша үлгерім көрсеткішінің сомасы ретінде анықталады – 40 % және 100 % құрайды.

Курсанттардың сабақ уақытын бөлу						
Барлығы (көлемі)	Аудиторлық сағат				Аудиториядан тыс сағат	
	Дәріс	Семинар. сабақ	Практик. Сабақ	КООЖ (аудитор.)	КӨЖ	
1 кредит 45 сағат	50/5 мин/саб.	50/10 мин/саб.	- мин/саб.	50/15 мин/саб.	50/15	
	5 сабақ	10 сабақ	- Сабақ	15 сабақ	15 сабақ	

2.7. ҰСЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

№	Автор, атауы	Жылы, басылым орны
Құқықтық актілер		
1.1. Конституция және конституциялық заңдар:		
1	Қазақстан Республикасының Конституциясы.	//http: //online. zakon.kz.
2	Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда қабылданған	//http: //online. zakon.kz..
3	"Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері туралы" Конституциялық заңы. № 258-III ЗРК. 04.06.2007ж.	//http: //online. zakon.kz.
4	"Қазақстан Республикасының сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы 25.12.2000 ж. № 132.	//http: //online. zakon.kz.
5	"Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы 28.09.95 ж. № 2464	//http: //online. zakon.kz.
6	"Қазақстан Республикасының мемлекеттік нышандары туралы" ҚР Конституциялық заңына өзгерістер енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2008ж. 04.07. N 56-IV Конституциялық Заңы	2008ж. 04.07
7	"Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы 28.09.95 ж. № 2464	//http: //online. zakon.kz.

8	"Республикалық референдум туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы 02.10.1995 ж. № 2592	//http: //online. zakon.kz.
9	"Қазақстан Республикасының Үкіметі туралы" Қазақстан Республикасының Конституц. заңы 18.12.1995 ж., № 2688	//http: //online. zakon.kz.
10	"Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Конституц. заңы. 16.10.1995 ж. № 2529	//http: //online. zakon.kz.
11	"Қазақстан Республикасының Президенті туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы 26.12.1995ж. № 2733	//http: //online. zakon.kz.
12	Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылысындағы өзгерістер жағдайындағы жергілікті өкілді органдар жүйесі туралы. Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы. 1997 жылғы 19 маусымдағы N 130	1997ж. 19.06
13	Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы. Қазақстан Республикасының конституциялық заңы. 1991 жылғы 16 желтоқсан	1991ж. 16.12
14	Қазақстан Республикасының мемлекеттік егемендігі туралы Декларация, 25.10.1990 ж.	1990ж. 25.10
Заңдар:		
15	Қазақстан Республикасының азаматтығы туралы Қазақстан Республикасының 1991 жылғы 20 желтоқсандағы Заңы	//http: //online. zakon.kz.
16	Семей ядролық сынақ полигонындағы ядролық сынақтардың салдарынан зардап шеккен азаматтарды әлеуметтік қорғау туралы Қазақстан Республикасының 1992 жылғы 18 желтоқсан N 1787-ХІІ Заңы	//http: //online. zakon.kz.
17	Жаппай саяси қуғын-сүргіндер құрбандарын ақтау туралы Қазақстан Республикасының 1993 жылғы 14 сәуірдегі N 2200 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
18	Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылысы туралы Қазақстан Республикасының 1993 жылғы 08 12 N 4200 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
19	Қазақстан Республикасында бейбіт жиналыстар, митингілер, шерулер, пикеттер және демонстрациялар ұйымдастыру мен өткізу тәртібі туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 17 наурыздағы N 2126 Заңы	1995.
20	Шетелдіктердің құқықтық жағдайы туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 19 маусымдағы N 2337 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
21	Прокуратура туралы Қазақстан Республикасының 30.06.2017 ж. № 81- VI	//http: //online. zakon.kz.
22	Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік органдары туралы Қазақстан Республикасының 1995ж. 21 желтоқсандағы N 2710 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
23	Қоғамдық бірлестіктер туралы Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 31 мамырдағы N 3 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
24	Қазақстан Республикасы Парламентінің комитеттері мен комиссиялары туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 7 мамырдағы N 101 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
25	Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы-мемлекеттердің Парламентаралық Ассамблеясы туралы Конвенцияны бекіту туралы Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы 1997 жылғы 10 маусымдағы N 117	//http: //online. zakon.kz.
26	Сот приставтары туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 7 шілдедегі N 150 Заңы	//http: //online. zakon.kz.

27	Қазақстан Республикасындағы тіл туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі N 151 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
28	Нотариат туралы Қазақстан Республикасы 1997ж. 14 07 N 155 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
29	Адвокаттық қызмет туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 5 желтоқсандағы N 195 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
30	Қазақстан Республикасының Нәсілдік кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы халықаралық конвенцияға қосылуы туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 29 06 N 245 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
31	«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 18.11.2015 ж. № 410- V	//http: //online. zakon.kz.
32	Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
33	Мемлекеттік қызмет туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 453 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
34	Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 23 қаңтардағы N 148 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
35	«Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 06.04.2016 ж. № 480- V	//http: //online. zakon.kz.
36	Қазақстан халқы Ассамблеясы туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 20 қазандағы N 70-IV Заңы	//http: //online. zakon.kz.
37	Қазақстан Республикасының Жоғары Сот Кеңесі туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 17 қарашадағы N 79-IV Заңы	//http: //online. zakon.kz.
38	Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2012ж. 27.04 Заңы	//http: //online. zakon.kz.
39	Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014ж. 23 сәуірдегі №199-V ҚРЗ	//http: //online. zakon.kz.
40	Сот төрелігіне халықаралық қол жеткізу туралы конвенцияны ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 9 желтоқсандағы № 262-V ҚРЗ	//http: //online. zakon.kz.
41	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланы, Қарулы Күштері және Мемлекеттік күзет қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 10 қаңтардағы № 275-V ҚРЗ	//http: //online. zakon.kz.
42	Мемлекеттік жастар саясаты туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285-V ҚРЗ	//http: //online. zakon.kz.
Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдаулары:		
43	Н.Ә.Назарбаев Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2019ж. 05.10.	www. Akorda.kz
44	Н. Ә. Назарбаев Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 10.02.2018 ж.	www. Akorda.kz
45	Н. Ә. Назарбаев Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 32.01.2017 ж.	www. Akorda.kz

46	Н. Ә. Назарбаев Бұдан ары қарайғы мемлекеттік құрылыстың 100 нақты қадамы – Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2015ж. 29.04.	www. Akorda.kz
47	Н. Ә. Назарбаев Нұрлы жол – болашаққа бастар жол - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2014 жылғы 11 қараша.	www. Akorda.kz.
48	Н. Ә. Назарбаев Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ - Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2014ж. 17 қаңтар.	www. Akorda.kz
49	Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2012 жылғы 14 желтоқсан.	www. Akorda.kz
50	Н.Ә. Назарбаев Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2012 жылғы 27 қаңтар.	www. Akorda.kz
51	Н. Ә. Назарбаев Болашақтың іргесін бірге қалай- Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2011 жылғы 28 қаңтар.	www. Akorda.kz
52	Н. Ә. Назарбаев Жаңа он жылдыққа, жаңа экономикалық өрлеуге, Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері – Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2010 жыл 30 қаңтар.	www. Akorda.kz
53	Н. Ә. Назарбаев Дағдарыстан – дамуға - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2009 жылғы 6 наурыз;	www. Akorda.kz
54	Н. Ә. Назарбаев Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру - мемлекеттік саясаттың басты мақсаты Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2008 жылғы 7 ақпан;	www. Akorda.kz
55	Н. Ә. Назарбаев Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2007 жылғы 28 ақпан	www. Akorda.kz
56	Н. Ә. Назарбаев Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында. Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2006.03.	www. Akorda.kz
57	Н. Ә. Назарбаев Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2005 жылғы 18 ақпан;	www. Akorda.kz
58	Н. Ә. Назарбаев Бәсекеге қабілетті Қазақстан үшін, бәсекеге қабілетті экономика үшін, бәсекеге қабілетті халық үшін! - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2004 жылғы 19 наурыз;	www. Akorda.kz
59	Н. Ә. Назарбаев Ішкі және сыртқы саясаттың 2004 ж. арналған негізгі бағыттары - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2003ж. 4.04;	www. Akorda.kz
60	Н. Ә. Назарбаев Ішкі және сыртқы саясаттың 2003 ж. негізгі бағыттары туралы Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2002ж. сәуір;	www. Akorda.kz
61	Н. Ә. Назарбаев Елдегі жағдай және 2002 жылғы ішкі және сыртқы саясаттың негізгі бағыттары туралы - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2001 жыл;	www. Akorda.kz

62	Н. Ә. Назарбаев Еркін де еңселі әрі қауіпсіз қоғамға - Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2000 жылғы 25 қазан;	www. Akorda.kz .
63	Н. Ә. Назарбаев Қазақстан - 2030 Барлық Қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 11.10.1997.	www. Akorda.kz
Негізгі әдебиеттер		
64	А.Абдакимов История Казахстана (с древнейших времен до наших дней): Учебное пособие	Астана: РИК,1999.
65	Е.Абиль История государства и права Республики Казахстан (с древнейших времен до 1992 года). – 2 изд-е, перераб. и доп. –	Астана, 2001.
66	Е.Абиль., А Кузембайулы. История государства и права в древнем и раннесредневековом Казахстане: Учеб. пособие	Петропавл к, 1999.
67	С.Г. Агаджанов Государство и право Сульджукидов и Средняя Азия в XI – XII вв.	М., 1991.
68	Ж.О. Артыкбаев Қазақстан тарихы, оқулық хрестоматия	Астана, 2000.
69	С.Д. Асфендияров История Казахстана с древнейших времен	А-А, 1993.
70	С.Асфендияров Қазақстан тарихы	Алматы, 1993.
71	Н.С. Ахметова Обычное право казахов в XVIII-XIX в.	Қарағ. 1990.
72	Ә.Әбдікәдімұлы Қазақстан тарихы	Алматы 2005.
73	Ә.Байбатша Қазақ даласының ежелгі тарихы	Алматы, 1998
74	К.Ә. Берденова Қазақстанның мемлекет ретінде қалыптасуы және экономикалық даму негіздері	Алматы,2000
75	Н.Я Бичурин. Орта Азия және Шығыс Түркістан. Оқу құралы	Алматы, 1997
76	Древний мир права казахов. Материалы, документы и исследования в 10-ти т. Том 1.	Алматы, 2000.
77	Ереже (положение съезда биев). Сборник правовых памятников и документов по Истории обычного права казахов II пол. XIX в. //Сост.Ахметова Н.С., Қожахметов Г.З.	Қарағанда 1997.
78	С.Зиманов, Н. Өсеров. Қазақ, әдет-ғұрып заңдарына шариаттың әсері	А. 1998.
79	История государства и права Казахской ССР. - Т.1.	Алм.1982.
80	История государства и права Казахской ССР. - Т.2.	Алм. 1984.
81	А.Кузембайулы История Казахстана	Петроп. 2000.
82	Қазақ әдет-ғұрып құқығының материалдары	Алматы, 1996
83	Қазақстан тарихы очерктер	Алматы, 1994.
84	Қазақтың көне тарихы	Алматы,1993
85	Қазақтың қысқаша тарихы	Алматы. 1998.
86	Қазақстан тарихы ежелгі дүниеден бастап бүгінгі күнге дейін	Алматы, 1993
87	Қазақстан тарихы. 5 томдық. 1, 2, 3 тт.	Алматы, 1996, 1998, 2002.
88	Қазақтың ата заңдары: құжаттар, деректер мен зерттеулер.-Древний мир права казахов. 10 томдық.-1,2 том	Алматы, 2001
89	М.Мағауин Қазақ тарихының әліппесі	Алматы, 1995
90	Ғ. Маймақов Қазақстанның саяси-құқықтық тарихы.	Алматы: 2000
91	Материалы по истории государства и права Казахстана. Вторая половина XIX – начало XX вв.	Алматы, 1994.
92	С.М. Мәшімбаев Патшалық Ресейдің отаршылдық саясаты	Алматы, 1994.

93	Мусульманское право (учебник) /Под ред. М. Сарсембаева	Алматы, 1999.
94	Нығмет Мыңжан. Қазақтың қысқаша тарихы	Алматы, 1994
95	Н. Өсеров Жеты Жарғы	Алматы, 1995
96	С.Сарыбаев Қазақстан тарихы	Алматы, 1997
97	С.С. Түсіпбеков Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы	Қарағанды 2010
98	М.А. Сарсембаев Международное право в истории Казахстана и Средней Азии	Алматы, 1994.
Қосымша әдебиеттер тізімі:		
99	Е.М. Абайдельдинов Политико-правовая история Республики Казахстан	Алм. 1999.
100	С.Абдильдин Парламент Казахстана: от Союза к государственности	Алм. 1993.
101	Б.Абдрахманова История Казахстана: власть, система управления и территориальное устройство в XIX веке	Астана 1998.
102	М.Х. Абусеитова Казахское ханство во второй половине XVI в.	Алм. 1985.
103	Абылай хан Кенесары (проблемы национально-освободительного движения).	Алм. 1993.
104	Ж.Б. Абылхожин и др. Страна в сердце Евразии (сюжеты по истории Казахстана).	Алм. 1998.
105	Т.А. Агдарбеков Проблемы национально-государственного строительства в Казахстане	Алм 1990.
106	Н.Л. Айткулова Понятие "аип" в обычном праве казахов //Известия Министерства образования и науки Республики Казахстан, Национальной Академии наук Республики Казахстан, Серия общественных наук. - № 4 (222), июль-август.	Алм. 1999.
107	А.К. Акишев Искусство и мифология саков	Алм. 1984.
108	Алар А. Моңғолдың қысқаша тарихы. //Қазақ тарихы, № 5, 1997	Алм. 1997
109	Алаш – Орда. Сборник документов	Алм. 1992.
110	К.А. Алимжан Обычное право и другие формы права. //Научные труды КАЗГЮУ. – Вып. 1.	Алматы, 1999.
111	К.А. Алимжан Суд биев как обычно-правовое учреждение и институт обычного права.//Право и государство. – 1998. - № 3	1998
112	Алтын Орда: Қазақ хандығы (I бөлім)	Алматы, 2004.
113	К.Аманжолов, Қ.Рахметов Түркі халықтарының тарихы. 1-3 т.	Алм. 1996-1999
114	Ж.О. Артыкбаев История Казахстана в XIX веке	Қарағ. 1992.
115	Ж.О. Артыкбаев Казахское общество: традиции и инновации	Қарағ. 1993.
116	А.А. Атишев Политическая мысль Казахстана во второй пол.XIX - нач.XX века	Алм. 1979.
117	С.М. Ахинжаров Кыпчаки в истории средневекового Казахстана	Алм, 1995.
118	Б.А. Ахметов Государство кочевых узбеков	М., 1965.
119	Н.С. Ахметова Институт "Кун" в обычном праве казахов и его отмена Советской властью	Алматы, 1993.
120	Б.Г. Аяганов Государство Казах-н: эволюция общественной системы	Алм. 1993.
121	М.Т.Баймаханов, Л.М. Вайсберг, А.А. Котова Становление суверенитета Республики Казахстан. Государственно-правовые проблемы	Алматы, 1995.
122	Баласагуни Юсуф. Благодатное знание	М., 1983.
123	В.В.Бартольд История культурной жизни Туркестана. Соч. Т.2.	М., 1963.

124	В.Я. Басин Россия и казахские ханства	Алм. 1971.
125	Е.Б. Бекмаханов Восстание хана Кенесары	Алматы, 1992.
126	Е.Б. Бекмаханов Казахстан в 20-40 гг. XIX в. – Алма-Ата, 1992	Алм. 1992.
127	Бочагов А. Алаш – Орда. Краткий исторический очерк о национально-буржуазном движении в Казахстане периода 1917-1919 гг.	Алматы, 1996.
128	А.Букейханов Избранные произведения	Алматы, 1995.
129	Ч. Валиханов Собр.соч. в 5-ти томах	Алм. 1985.
130	М.Г. Вяткин Батыр Срым	Алматы, 1998.
131	В.Д Греков., А.Ю. Якубовский Золотая Орда и ее падение	М – Л., 1950.
132	Л.Н. Гумилев Древняя Русь и великая степь	М., 1989.
133	Л.Н. Гумилев Көне түріктер	Алматы, 1994.
134	Л.Н. Гумилев Хунну	СПб., 1993.
135	Қ.Данияров Маңғыстану және Шыңғысхан тарихы. //Қазақ тарихы, № 2,4	1996
136	М.Х. Дулати Тарих – и Рашиди	Алматы, 1999.
137	И.В. Ерофеева Казахские ханы, ханские династии в XVIII – сер. XIX вв. Культура и история Центральной Азии и Казахстана: проблемы и перспективы исследования	Алм. 1997.
138	Есенберлин И. Кочевники	Алм. 1976.
139	Ж.Б. Әбілғожин Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық очеркі (XX ғ.).	Алм. 1997.
140	Қ.Әлімгереев Жошы хан және оның мемлекеті.//Қаз. тарихы, № 4	1994
141	А.Ж. Жакипова Развитие семейно-брачных отношений в Казахстане	Алм. 1971.
142	К.А. Жиренчин Политическое развитие Казахстана в конце XIX – нач. XX вв.	Алматы, 1996.
143	К.А. Жиренчин Формы управления 60-х годов XIX века в Казахстане и их политические и правовые последствия. Дис. канд. юрид. Наук	Алм.1979.
144	С.З. Зиманов и др. Казахский революционный комитет	Алм,1982.
145	С.З. Зиманов Конституция и парламент Республики Казахстан	Алматы, 1996.
146	С.З. Зиманов Россия и Букеевское ханство	Алм. 1982.
147	С.З. Зиманов Теория и практика автономизации в СССР	Алматы, 1998.
148	С.З. Зиманов, С.О. Даулетова, М.Ш. Смагулов Казахский отдел Народного Комиссариата по делам национальности РСФСР	Алм. 1959.
149	Из истории казахов. Сборник	Алматы, 1999.
150	История Казахстана – белые пятна. /Абылхожин Ж.Б.	Алм, 1991.
151	История Казахстана и Центральной Азии	Алматы: 2001.
152	Казахи. Историко-этнографическое исследование	Алматы, 1995.
153	Казахстан в начале XX в.: методология, историография, источниковедение	Алм. 1993.
154	Казахстан в эпоху феодализма: проблемы этнополитической истории /Сб.статей. Отв.ред. А.Х.Маргулан	Алм. 1981.
155	Н.М. Карамзин Предание веков	М. 1988.
156	Ж. Касымбаев Государственные деятели казахских ханств (XVIII в.).	Алм. 1999.
157	З.Ж. Кенжалиев Көшпелі қазақ қоғамындағы дәстүрлі құқықтық мәдениет	Алм. 1997
158	З.Ж. Кенжалиев Материалы по казахскому обычному праву	Алматы, 1986.
159	З.Ж. Кенжалиев, С.О. Даулетова Казахское обычное право в условиях Советской власти	Алматы, 1993.
160	Б.Кәрібаев Көк Орданың Ақ Ордаға айналуы.//Егемен Қазақстан	23.10.1998

161	С.Г. Кляшторный Древнетюркские письменные памятники как источник по истории Средней Азии	М - Л. 1964.
162	С.Г Кляшторный., Т.И. Султанов Казахстан: Летопись 3-х тысячелетий	Алм. 1992.
163	Г.З. Кожаметов Государственная Дума и народы Степного края в 1905-1907 гг.	Караганда: 1999.
164	И.М.Козыбаев, М.К. Козыбаев История Казахстана. Хрестоматия	Алм, 1994.
165	А.К. Котов Суверенный Казахстан: гражданин, нация, народ	Алматы, 1997.
166	К..Ф Котов Восхождение к национальному	Алм, 1992.
167	Б.Көмеков Қыпшақтардың саяси қарым-қатынастары.//Қаз. тарихы, № 1	1994
168	Т.М. Культелеев Уголовное обычное право казахов	Алм. 1955.
169	Б.Е. Кумеков Государство кимаков IX- XI вв. по арабским источникам	Алм. 1972.
170	Д.А Кунаев. О моем времени	Алм. 1992.
171	Д.А Кунаев От Сталина до Горбачева	Алматы, 1996.
172	А.И. Левшин Описание киргиз-казачьих или киргиз-кайсацких орд и степей	1996
173	А.Қадырбаев Қазақстан моңғол шапқыншылығы қарсаңында //Қаз т-ы, 2	1994
174	С.Е. Малов Памятники древнетюркской письменности	М – Л., 1985.
175	Н.Масанов Кочевая цивилизация казахов	М., 1995.
176	Материалы по казахскому обычному праву /Под ред. С.З. Зиманова	Алм. 1996.
177	В.Михайлов Хроника великого джута	Алм. 1990.
178	Ч. Мусин Қазақстан тарихы	Алматы, 2003
179	Н.А. Назарбаев На пороге XXI века	Алматы, 1996.
180	Н.А Назарбаев О формировании Евразийского союза государств. Проект // Азия. Международная газета.- 1994, № 23	1994
181	Н.А Назарбаев Стратегия становления государства и права и развития Казахстана как суверенного государства	Алм. 1992.
182	Н.Ә. Назарбаев Сындарлы он жыл	Алматы, 2003.
183	Н.Ә. Назарбаев Тарих толқынында	Алматы 1999.
184	Национально-освободительная борьба под предводительством Кенесары Касымова	Алматы, 1996.
185	Национально-освободительное движение в Средней Азии и Казахстане в 1916 г. Характер, движущие силы, уроки	Алматы, 1996.
186	Национальные окраины Российской империи: становление и развитие управления	М., 1998.
187	А. Оразбаева Историческая роль и социальное сознание института байства// Саясат. – 1997. - № 5	1997
188	К.А. Пищулина ХІҮ-ХҮ ғғ. І жарт. Қазақстан аумағындағы мемлекеттер.//Егемен Қазақстан	23.09.1998
189	Проблемы казахского обычного права	Алм. 1969.
190	С.Сагнаев, Р. Касымов Ханская власть в казахском обществе// Мысль. 5	1998
191	Г.С Сапарғалиев. Становление конституционного строя РК	Алматы, 1997.
192	М.Сапарғалиев Возникновение и развитие судебной системы в Казахстане	Алматы, 1971.
193	Г.Сафаров Колониальная революция (опыт Туркестана)	Алматы, 1996.
194	Г.Д. Скрынникова Харизм и власть в эпоху Чингиз-хана	М., 1997.
195	С.Созақбаев Тәуке ханның Жеті жарғысы	Алматы, 1994.
196	Р.Б.Сулейменов, В.А Моисеев. Из истории Казахстана XVIII века: О внешней и внутренней политике хана Аблая	Алматы, 1988.
197	Т.И. Султанов Россия и Казахстан: история и проблемы взаимодействия (XVI – нач. XX вв.). – СПб., 1996	1996.
198	Т.Сұлтанов Алтын Орда	Алматы,2004
199	Т.Сұлтанов Шыңғыс хан және оның ұрпақтары	Алматы,2003
200	Сыздықов С. Қарлық қағанаты шаруашылығы, саяси-әлеуметтік құрылымы	1995

	//Қазақ тарихы, № 5, 1995	
201	Узбекулы С. Хан Тауке и правовой памятник "Жеті Жарғы"	Алматы, 1998.
202	Фукс С.Л. Обычное право казахов в XVIII–первой половине XIXвв.	Алм. 1981.
203	Чокаев М. Туркестан под властью Советов	Алматы, 1993.
204	Эренжен Хаара-Даван. Чингиз-хан как полководец и его наследие. Культурно-исторический очерк Монгольской империи XII– XIV вв.	Алматы, 1992.

2.8. Пән бойынша сабақ жүргізудің тақырыптық жоспары

к/с №	тақырып №	Тақырыптың атауы	Кред. саны (сағ.)	Аудиторлық сағат		КОӨЖ	КӨЖ
				Дәріс	Се мин.		
1.	1.	Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні, әдістері және заң ғылымдары жүйесіндегі орны	5	1	1	2	1
2.	2.	Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің пайда болуы және дамуы	4		1	1	2
3.	3.	VI-XII ғ.ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	4		1	1	2
4.	4.	XIII-XV ғ.ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	4		1	1	2
5.	5.	XV-XVIII ғ.ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	8	1	2	3	2
6.	6.	XVIII-XIX ғ.ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	6	1	1	2	2
7.	7.	XX ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	6	1	1	2	2
8.	8.	Тәуелсіз Қазақстан мемлекеті мен құқығы	8	1	2	3	2
		БАРЛЫҒЫ:	45	5	10	15	15

2.9. САБАҚ ЖОСПАРЫ

1-тақырып

Қазақстан Республикасының мемлекеті және құқығы тарихы пәні, әдістері және заң ғылымдары жүйесіндегі орны

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. ҚР мемлекет және құқық тарихы пәні мен әдістері.
2. ҚР мемлекет және құқық тарихы курсы жүйесі және кезеңдері.

Дәріс тезісі

Қазақстан Республикасы егеменді тәуелсіз мемлекет. Оның өз тәуелсіздігіне қол жеткізген күні 1991ж. 16 желтоқсаны екендігі баршамызға аян. Осы кезеңге дейін бұл аймақта талай мемлекеттер белгілі бір заңдылықтарға сәйкес шаңырақ көтеріп, өркендеп, кейін дағдарыстарға ұшырап, тарих қойнауынан біржола жойылып, ал халық жаңа жағдайға тез бейімделіп отырған. Мұндағы мемлекеттік бірлестіктердегі халықтың басым бөлігі - ежелгі сақ тайпалары, ғұн, үйсін, қаңлы мен түрік қағанаты дәуіріндегі, одан кейін Шыңғыс хан шапқыншылығынан соң өмір сүрген мемлекеттердің халықтары болатын.

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні еліміздің территориясында өмір сүрген түрлі мемлекеттердің қоғамдық-саяси құрылысы мен құқықтық қатынастарының даму ерекшеліктерін зерттейді. Бұл пән қоғам тарихының бір бөлігі болғандықтан мемлекет және құқық теориясы, саясаттану, әлеуметтану, мәдениеттану, әдебиеттану тарихы, т.б. салалық тарихи ғылымдармен қатар тұрады да, тарих ғылымының жалпы заңдылықтарын басшылыққа алады. Құқықтық ғылым ретінде ол Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың тарихын, олардың әрбір тарихи кезеңдерге сәйкес заңдылықтары мен ерекшеліктерін, пайда болуы мен жойылуын хронологиялық реттілікпен зерттейді. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні:

- мемлекеттік-құқықтық жүйенің пайда болуы мен даму үрдісі, түрлі тарихи кезеңдердің қоғам өміріндегі мемлекет пен құқықтың орны мен рөлі;
- көшпенді өмірдің ерекше тәсілдерін меңгерген, мемлекеттік-құқықтық жүйе элементтерінің нысаны мен мазмұн өзгешеліктері болып табылады.

Бұл жерде дәстүрлі мемлекет пен құқық болғандықтан, мемлекеттік-құқықтық жүйе ұғымы, мейлі басқа салалармен тығыз байланыста болса да, жеке дара қарастырамыз. Яғни, мемлекет тікелей немесе жанама құқықтық нормаларды белгілейді және бекітеді, оларды қорғайды, бұзушылық болған жағдайда мәжбүрлеу шарасын қолданады, ал құқық өз кезегінде қоғамдағы саяси қатынастарды реттеп, конституциялық немесе өзге де нормалар арқылы мемлекетке тікелей ықпал етеді. Осындай себептермен біз мемлекет пен құқық тарихын зерделеген уақытта, Қазақстан территориясындағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің өмір сүруі, дамуы, ең төменгі тәртіп жүйесі ретінде мемлекет пен құқық болып табылатын элементтері туралы айтуымызға болады.

Басқа пәндер сияқты, Қазақстан мемлекеті мен құқығының тарихында оның, зерттеу әдістері, тәсілдері және принциптері бар.

Әртүрлі әдістердің (методтардың) жиынтығы тарихи - құқықтық ғылымның методикасын құрайды. Қазақстандағы мемлекет пен құқық тарихы пәнімен қоса, қандай да бір құбылыс пен үрдісті зерделеуде алдын-ала мақсат етілген жетістіктерге жету үшін қажетті әрекеттер, әдіс-тәсілдер, операциялардың бір ізділігін зерттеу әдістері болады. Кез-келген әдіс тапсырманы шешудің негізгі жолын айқындайтын тәсіл және әдістің нақты мазмұнын ашатын, яғни тәсілді іске асыратын қағидаға бөлінеді. Қазақ халқының атауымен аталған Қазақ хандығы 300

жылдай тарих сахнасында өмір сүрді. Міне, осы мемлекеттердің бәрі де бүгінгі Қазақстан Республикасының байырғы халқы және қазақтардың әр кезеңдегі мемлекеттік бірлестіктері деп айтуымызға болады.

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсының пәні мен әдістері, мақсаты мен міндеттері және тарихнамасы.

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсының пәні мен әдістері. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсының мақсаттары мен міндеттері. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихының басқа заң пәндері жүйесіндегі алатын орны. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсының кезеңдері. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсының тарихнамасы.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәні мен әдістері.
2. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» курсы жүйесі және кезеңдері.
3. Тестілеу.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша курсанттар Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні еліміздің территориясында өмір сүрген түрлі мемлекеттердің қоғамдық-саяси құрылысы мен құқықтық қатынастарының даму ерекшеліктерін ажырата білуі керек. Бұл пән қоғам тарихының бір бөлігі болғандықтан мемлекет және құқық теориясы, саясаттану, әлеуметтану, мәдениеттану, әдебиеттану тарихы, т.б. салалық тарихи ғылымдармен байланысын зерделеу қажет. Құқықтық ғылым ретінде ол Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың тарихын, олардың әрбір тарихи кезеңдерге сәйкес заңдылықтары мен ерекшеліктерін, пайда болуы мен жойылуын хронологиялық реттілікпен зерделегені жөн.

Екінші сұрақ бойынша Қазақстандағы мемлекет және құқық тарихын зерделеу XVIII ғасырда басталғандығына назар аудара отырып, бірінші кезекте еуропа ерекше ықылас танытып, орыс ғалымдары қазақтың әдет-ғұрып құқығы мен Қазақ хандығының мемлекеттік құрылымындағы ерекшеліктерін зерттегенін білген жөн. Бұл туралы мәліметтер А. Тевкелев, П. Рычков, И.Г. Георги, П.С. Паллас, И.П. Фалька еңбектеріне көңіл бөлу қажет .

КОӨЖ – 1 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Қазақстан мемлекеті мен құқық тарихын зерттеумен айналысқан, ХІХ-ХХҒ.ғ. мейлінше белгілі ғалымдар тізімін құрастыру.

КОӨЖ – 1 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. И. Фалька, Ш. Уәлиханов, А. Тевкелев, И. Рычков, Л. Гумилев, С. Зиманов, С. Сартаев, Н. Ахметова және т.б. монографияларымен танысу.

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні еліміздің территориясында өмір сүрген түрлі мемлекеттердің қоғамдық-саяси құрылысы мен құқықтық қатынастарының даму ерекшеліктерін ажырата білуі керек. Бұл пән қоғам тарихының бір бөлігі болғандықтан мемлекет және құқық теориясы, саясаттану, әлеуметтану, мәдениеттану, әдебиеттану тарихы, т.б. салалық тарихи ғылымдармен байланысын зерделеу қажет. Құқықтық ғылым ретінде ол Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың тарихын, олардың әрбір тарихи кезеңдерге сәйкес заңдылықтары мен ерекшеліктерін, пайда болуы мен жойылуын хронологиялық реттілікпен зерделегені жөн.

Қазақстандағы мемлекет және құқық тарихын зерделеу ХVІІІ ғасырда басталғандығына назар аудара отырып, бірінші кезекте еуропа ерекше ықылас танытып, орыс ғалымдары қазақтың әдет-ғұрып құқығы мен Қазақ хандығының мемлекеттік құрылымындағы ерекшеліктерін зерттегенін білген жөн. Бұл туралы мәліметтер А.Тевкелев, П.Рычков, И.Г.Георги, П.С.Паллас, И.П.Фалька еңбектеріне көңіл бөлу қажет .

КОЖ – 1 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Рефераттар дайындау.
2. Тестілеу жұмыстарын орындау.
3. Өзіндік пысықтау жұмыстарына дайындалу.

Реферат тақырыптары:

1. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәнінің заңгерлік пәндерден алатын орны.
2. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәнінің зерттеу әдістері.

3. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәнін жүйесі мен кезеңдері.

4. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәнін зерттеуші ғалымдар еңбектері.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103.

2-тақырып

Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің пайда болуы және дамуы

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуы. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
2. Ежелгі Ғұн империясы
3. Үйсін және қаңлы мемлекеті.
4. Тестілеу.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша курсанттар Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуының алғы шарттары туралы айту қажет. Осыған орай әскери демократия мәні мен маңызын жете білулері де керек. Сонымен қатар, рулық қоғам, тайпа, потестарлық бірлестіктердің анықтамасын беріп, жария биліктің протестарлық бірлестіктермен байланысын анықтап, сақ-массагет тайпаларын мысал ретінде көрсету арқылы Қазақстан аумағында патшалық билік институтының пайда болу кезеңіне көшу абзал. Алғашқы қауымдық құрылыстың ыдырай бастауы және ерекше басқару органдарының пайда болуы: тайпалық кеңес. көсемдер және әскери көсемдер. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттің (протомемлекеттің) сипаттамасы. Сақ-массагет тайпаларының әскери конфедерациясы. Сақ-массагеттердің қоғамдық құрылысының ерекшеліктерін білу керек.

Екінші сұрақ бойынша ежелгі ғұндар империясының қалыптасуы. Мөденің жүргізген саяси-құқықтық және әскери реформалары. Ғұндардың басқару жүйесі. Тәңірқұтының (Шаньюдің) билігі. Ғұндардағы кеңес. Ғұндардың салық жүйесі және әскери жүйесі. Ғұндардың құқықтық жүйесі: меншік. мұрагерлік. қылмыс. әскери және әлеуметтік нормалар. Ғұндардың сырт мемлекеттермен қарым-қатынастарына назар аудару қажет.

Үшінші сұрақ бойынша Үйсін мемлекетінің пайда болуы. Үйсін мемлекетінің басқару жүйесі. Күнбидің мәртебесі. Үйсіндердің әскери жүйесі.

Үйсіндердегі меншік, мұрагерлік, неке-отбасы қатынастар. Қаңлы мемлекетінің қалыптасуы. Басқару жүйесі. Жабғу билігі. Қаңлылардың әдет заңы. Қаңлылардың әдет заңындағы: меншік, сауда-саттық, қылмыстық қатынастардың реттелу ерекшеліктерін, сонымен қатар, „көшпенді империялардың„ пайда болу себебін анықтап, олардың ерекше өзгешеліктеріне көңіл бөлу қажет. Мұнда басты назарды алғашқы көшпенді мемлекеттердің басқару жүйесіне, салық жүйесіне, егемендігі мен халықаралық құқықтық субъектілігіне мән беру керек.

ҚОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. „Туыстық қауым“, „тайпа“, „потестарлық бірлестік“, „сакрализация“, „тәңір құты“, „жичжо“, „күнбек“ сөздерінің ұғымын терминологиялық сөздіктен жазу керек.
2. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің мемлекеттік аппарат сұлбасын зерделеу және құрастыру керек.
3. Тапсырмаларды орындау.

ҚОӨЖ өткізу нысаны:

Жазбаша және пікірталас түрінде.

ҚОЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстар.
2. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
3. Ежелгі Ғұн империясының мемлекеттік құрылысы мен құқығы.
4. Үйсін мемлекеті мен құқығы.
5. Қаңлы мемлекеті мен құқығы.

Рефератты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау:

1. Рефератты жазу үшін ең алдымен деректер мен оқулықтарды мұқият оқып шығу қажет. Рефератты теориялық ойлармен және тақырыпқа байланысты дәуір мен мемлекет және құқық туралы жалпы мәліметтерден таныстырудан бастаған жөн. Содан кейін тақырыпты ғылыми тұрғыда негіздеп жазу үшін құқықтық деректерге талдау жасап, қалыптасқан механизмді сұрыптап, мәселеге байланысты өзіндік анализ, тұжырым жасау керек.
2. Рефераттың көлемі 10 беттен кем болмауы керек. Ол титулдан, жоспары мен негізгі бөлімнен және әдебиеттер тізімінен тұрады.
3. Рефераттарды қорғау семинар немесе ҚОӨЖ сабақтарында жүзеге асырылады.

Әдістемелік ұсыным:

Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуының алғы шарттары туралы айту қажет. Осыған орай әскери демократия мәні мен маңызын жете білулері де керек. Сонымен қатар, рулық қоғам, тайпа,

потестарлық бірлестіктердің анықтамасын беріп, жария биліктің протестарлық бірлестіктермен байланысын анықтап, сақ-массагет тайпаларын мысал ретінде көрсету арқылы Қазақстан аумағында патшалық билік институтының пайда болу кезеңіне көшу абзал. Алғашқы қауымдық құрылыстың ыдырай бастауы және ерекше басқару органдарының пайда болуы: тайпалық кеңес. көсемдер және әскери көсемдер. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттің (протомемлекеттің) сипаттамасы. Сақ-массагет тайпаларының әскери конфедерациясы. Сақ-массагеттердің қоғамдық құрылысының ерекшеліктерін білу керек. Ежелгі ғұндар империясының қалыптасуы. Мөденің жүргізген саяси-құқықтық және әскери реформалары. Ғұндардың басқару жүйесі. Тәңірқұтынын (Шаньюдің) билігі. Ғұндардағы кеңес. Ғұндардың салық жүйесі және әскери жүйесі. Ғұндардың құқықтық жүйесі: меншік. мұрагерлік. қылмыс. әскери және эменгерлік нормалар. Ғұндардың сырт мемлекеттермен қарым-қатынастарына назар аудару қажет .

Үйсін мемлекетінің пайда болуы. Үйсін мемлекетінің басқару жүйесі. Күнбидің мәртебесі. Үйсіндердің әскери жүйесі. Үйсіндердегі меншік, мұрагерлік. неке-отбасы қатынастар. Қаңлы мемлекетінің қалыптасуы. Басқару жүйесі. Жабғу билігі. Қаңлылардың әдет заңы. Қаңлылардың әдет заңындағы: меншік, саудасаттық, қылмыстық қатынастардың реттелу ерекшеліктерін, сонымен қатар, „көшпенді империялардың,, пайда болу себебін анықтап, олардың ерекше өзгешеліктеріне көңіл бөлу қажет. Мұнда басты назарды алғашқы көшпенді мемлекеттердің басқару жүйесіне, салық жүйесіне, егемендігі мен халықаралық құқықтық субъектілігіне мән беру керек.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103, 111, 138, 140, 165, 166, 178.

3-тақырып

VI-XII ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. X-XIIғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері. Түркі қағанатының құрылуы.
2. Түргеш және Қарлұқ қағанаттары.
3. Оғыз мемлекеті.
4. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
5. Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері.
6. Найман және Керей ұлыстары

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақты зерделеуді ежелгі түрік империясының мемлекеті мен құқығынан бастай отырып, Ел-хан лауазымына назар аудару, сонымен қатар, түрік империясының құрылу себептерін анықтау керек. Түркі қағанатының қалыптасуы. Түркі қағанатының; батыс және Шығыс қағанат болып екіге жарылуы. Батыс Түркі қағанатының саяси құрылымы. Қағанның билігі. Қағанаттағы кеңес. Сот және әскери жүйесі. Мұқан қағанның басқару билігіне катысты реформасы. Қоғамдық жүйесі. Қара-будандардың, таттардың, құлдардың жағдайы, Құқықтық жүйесі: меншік, мұрагерлік, әменгерлік т.б. нормаларды оқып меңгеру.

Екінші сұрақ бойынша Түргеш және Қарлұқ қағанаттары. Түргеш қағанатының пайда болуы. Үшліктің (Учжилә) жүргізген әкімшілік-аумақтық реформалары. Түргештердің басқару жүйесі. Сары түргештер мен қара түргештердің күресі. Қарлұқ қағанатының құрылуы. Қарлұқ қағанатындағы үлестік-тайпалық жүйе. Қарлұқтардың сыртқы саясаты. Қарлұқ қағанатының құлау себептерін анықтау керек.

Үшінші сұрақ бойынша Оғыз мемлекеті. Оғыз мемлекетінің қалыптасуы. Оғыз мемлекетінің билік жүйесі. Жабғудың билігі. Қанкаш. Көл-Еркін. Инал және атабектер. Сүйубашы (Сюбашы) - Оғыздардың әскери басшысы ретінде. Қатынның саяси билікке ықпалы. Оғыздардың заңдарын білу керек.

Төртінші сұрақ бойынша Қарахан мемлекеті. Қарахан мемлекетінің құрылуы. Қарахан мемлекетіндегі басты екі тайпа - шігіл (жікіл) және яғмалардың саяси билікке ықпалы. Қарахан мемлекетінің саяси және әскери жүйесі. Саяси жүйеге діннің ықпалы. Қаржы және салық жүйесі. Қарахан мемлекетіндегі үлестік жүйе. Ихта институты. Коммендация. Қарахан мемлекетінің құқықтық жүйесін оқып білу керек.

Бесінші сұрақ бойынша Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері. Қимақ мемлекетінің қалыптасуы. Қимақтардағы ел басшысы лауазымының эволюциясы. Қимақтардың әкімшілік-аумақтық бөлінісі. Қимақ мемлекетінің құлауы. Қыпшақ мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Қыпшақ мемлекетінің басқару жүйесі. Хан билігі.

Алтыншы сұрақ бойынша. Найман және Керей ұлыстары. Найман және Керей ұлыстарының қалыптасуы. Наймандар мен Керейіттердің басқару жүйесі. Құқықтық жүйесі. Найман және Керей ұлыстарының құлауы.

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. X-XII ғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері.
2. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
3. Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері.

Тапсырма:

Көрсетілген сұрақтарды конспектілеу

КӨЖ – 2 сағат

Тапсырмалар:

1. Ертедегі түрік империясының мемлекеттік басқару сұлбасын зерделеу және құрастыру керек.

2. Ертедегі түрік империясының құқығын зерделеп, қайнар көздерін жазып, сұлба құрастыру қажет:

Қылмыс түрлері	Жаза түрлері

3. Қарахан мемлекетінің мемлекеттік аппарат сұлбасын зерделеу және құрастыру.

4. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Батыс Түрік қағанатының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
2. Түргеш мемлекеті мен құқығы.
3. Қарлұқ мемлекеті мен құқығы.
4. Оғыз мемлекеті мен құқығы.
5. Қарахан мемлекеті мен құқығы.
6. Қимақ мемлекеті мен құқығы.
7. Қыпшақ мемлекеті мен құқығы.
8. Найман мемлекеті мен құқығы.
9. Керей мемлекеті мен құқығы.

Рефератты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау:

1. Рефератты жазу үшін ең алдымен деректер мен оқулықтарды мұқият оқып шығу қажет. Рефератты теориялық ойлармен және тақырыпқа байланысты дәуір мен мемлекет және құқық туралы жалпы мәліметтерден таныстырудан бастаған жөн. Содан кейін тақырыпты ғылыми тұрғыда негіздеп жазу үшін құқықтық деректерге талдау жасап, қалыптасқан механизмді сұрыптап, мәселеге байланысты өзіндік анализ, тұжырым жасау керек.
2. Рефераттың көлемі 10 беттен кем болмауы керек. Ол титулдан, жоспары мен негізгі бөлімнен және әдебиеттер тізімінен тұрады.
3. Рефераттарды қорғау семинар немесе ҚОӨЖ сабақтарында жүзеге асырылады.

ҚОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Ежелгі түрік империясының мемлекеті мен құқығынан бастай отырып, Елхан лауазымына назар аудару, сонымен қатар, түрік империясының құрылу себептерін анықтау керек. Түркі қағанатының қалыптасуы. Түркі қағанатының; батыс және Шығыс қағанат болып екіге жарылуы. Батыс Түркі қағанатының саяси құрылымы. Қағанның билігі. Қағанаттағы кеңес. Сот және әскери жүйесі. Мұқан қағанның басқару билігіне катысты реформасы. Қоғамдық жүйесі. Қара-

будандардың, таттардың, құлдардың жағдайы, Құқықтық жүйесі: меншік, мұрагерлік, әмеңгерлік т.б. нормаларды оқып меңгеру қажет.

Түргеш қағанатының пайда болуы. Үшліктің (Учжилә) жүргізген әкімшілік-аумақтық реформалары. Түргештердің басқару жүйесі. Сары түргештер мен қара түргештердің күресі. Қарлұқ қағанатының құрылуы. Қарлұқ қағанатындағы үлестік-тайпалық жүйе. Қарлұқтардың сыртқы саясаты. Қарлұқ қағанатының құлау себептерін анықтау керек.

Оғыз мемлекетінің қалыптасуы. Оғыз мемлекетінің билік жүйесі. Жабғудың билігі. Қанкаш. Көл-Еркін. Инал және атабектер. Сүйубашы (Сюбашы) - Оғыздардың әскери басшысы ретінде. Қатынның саяси билікке ықпалы. Оғыздардың заңдарын білу керек.

Қарахан мемлекетінің құрылуы. Қарахан мемлекетіндегі басты екі тайпа - шігіл (жікіл) және яғмалардың саяси билікке ықпалы. Қарахан мемлекетінің саяси және әскери жүйесі. Саяси жүйеге діннің ықпалы. Қаржы және салық жүйесі. Қарахан мемлекетіндегі үлестік жүйе. Ихта институты. Коммендация. Қарахан мемлекетінің құқықтық жүйесін оқып білу керек. Қимақ мемлекетінің қалыптасуы. Қимақтардағы ел басшысы лауазымының эволюциясы. Қимақтардың әкімшілік-аумақтық бөлінісі. Қимақ мемлекетінің құлауы. Қыпшақ мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Қыпшақ мемлекетінің басқару жүйесі. Хан билігі. Найман және Керей ұлыстарының қалыптасуы. Наймандар мен Керейіттердің басқару жүйесі. Құқықтық жүйесі. Найман және Керей ұлыстарының құлауы.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103, 117, 121, 137, 141, 142, 165, 168, 171, 173, 178, 204.

4-тақырып

XIII-XV ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
2. Ұлы Ұлыс мемлекеті мен құқығы.
3. Моғолстан феодалдық мемлекеті.
4. Әбілхайыр хандығы мен Ноғай Ордасының құқықтық жүйесі.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша Монғол империясындағы ұлыстардың түрлерін білу керек. Сондықтан да монғолдар империясының әкімшілік-аумақтық бөлінісін зерделеу қажет. Шыңғыс хан империясы және Қазақстан аумағындағы ордалық

мемлекеттер. Шыңғыс хан империясының тарих сахнасына шығуы. Шыңғыс хан империясының қоғамдық және саяси жүйесіне сипаттама. Шыңғыс ханның саяси-құқықтық және әскери реформаларына назар аудару қажет.

Екінші сұрақ бойынша Шыңғысханның Қазақстан аумағын жаулауы. Алтын Орданың әкімшілік-аумақтық жүйесі. Алтын Орданың салық және құқықтық жүйесі. Көк Орда. Ақ Орда мемлекеттерінің құқығын зерделеу қажет.

Үшінші сұрақ бойынша Моғолстан мемлекеті. Моғолстан - дамыған ортағасырлық феодалдық мемлекет. Моғолстанның саяси жүйесі. Хан билігі. Атабектер және Ұлыс бектер. Әмір Болатшыға берілген артықшылық құқықтар. Хан кеңесі мәжілісінің мәртебесі. Диван. Дарторлар, Найыб, Жасауыл, Миршиакар, Хахим, Даруға т.б. Сұйырғал. Моғолстанның салық және құқықтық жүйесін білу керек. Шағатайлықтар ұлысы және Моғолстанның мемлекеттік басқару жүйесі, әкімшілік аумақтық құрылысы.

Төртінші сұрақ бойынша Әбілхайыр хандығы және Ноғай ордасы. Әбілхайыр хандығының немесе көшпелі өзбек мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Хан билігінің күшейуі. Әбілхайыр хандығының басқару жүйесі. Салық жүйесі. Ноғай ордасының құрылуы. Едіге және оның ұрпақтарының саяси жүйеге ықпалы. Ноғай ордасының басқару құрылымы. Билер. Мырзалар. Қарашылар. Емелдештер. Хандар мен нөкерлер. Ноғай ордасындағы Үлкен Кеңес және Кіші Кеңес. Нурадин. Кековат, Тайбура, Қарадуан. Ноғай ордасындағы казактар, саудагерлер және күлдар. Ноғай ордасының сот және құқықтық жүйесін анықтау абзал.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. XIII-XV ғ.ғ. Қазақстан аумағындағы мемлекеттердің басқару құрылымы мен құқықтық жүйесі бойынша кесте толтыру:

XIII-XV ғ.ғ. Қазақстан аумағындағы мемлекеттер	Әкімшілік-аумақтық бөліністер және басқару аппаратының құрылымы	Құқықтың қайнар көздері және жазаның түрлері	Салық жүйесі және олардың түрлері

2. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі
2. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
3. Алтын Орда мемлекеті мен құқығы.
4. Ноғай ордасының саяси жүйесі.
5. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.

6. Әбілхайыр хандығы мен құқығы.

Рефератты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау:

1. Рефератты жазу үшін ең алдымен деректер мен оқулықтарды мұқият оқып шығу қажет. Рефератты теориялық ойлармен және тақырыпқа байланысты дәуір мен мемлекет және құқық туралы жалпы мәліметтерден таныстырудан бастаған жөн. Содан кейін тақырыпты ғылыми тұрғыда негіздеп жазу үшін құқықтық деректерге талдау жасап, қалыптасқан механизмді сұрыптап, мәселеге байланысты өзіндік анализ, тұжырым жасау керек.
2. Рефераттың көлемі 10 беттен кем болмауы керек. Ол титулдан, жоспары мен негізгі бөлімнен және әдебиеттер тізімінен тұрады.
3. Рефераттарды қорғау семинар немесе ҚОӨЖ сабақтарында жүзеге асырылады.

ҚОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

ҚОЖ– 1 сағат

Жоспар:

5. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
6. Ұлы Ұлыс мемлекеті мен құқығы.
7. Моғолстан феодалдық мемлекеті.
8. Әбілхайыр хандығы мен Ноғай Ордасының құқықтық жүйесі.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

Әдістемелік ұсыным:

Монғол империясындағы ұлыстардың түрлерін білу керек. Сондықтан да монғолдар империясының әкімшілік-аумақтық бөлінісін зерделеу қажет. Шыңғыс хан империясы және Қазақстан аумағындағы ордалық мемлекеттер. Шыңғыс хан империясының тарих сахнасына шығуы. Шыңғыс хан империясының қоғамдық және саяси жүйесіне сипаттама. Шыңғыс ханның саяси-құқықтық және әскери реформаларына назар аудару қажет.

Шыңғысханның Қазақстан аумағын жаулауы. Алтын Орданың әкімшілік-аумақтық жүйесі. Алтын Орданың салық және құқықтық жүйесі. Көк Орда. Ақ Орда мемлекеттерінің құқығын зерделеу қажет.

Моғолстан мемлекеті. Моғолстан - дамыған ортағасырлық феодалдық мемлекет. Моғолстанның саяси жүйесі. Хан билігі. Атабектер және Ұлыс бектер. Әмір Болатшыға берілген артықшылық құқықтар. Хан кеңесі мәжілісінің мәртебесі. Диван. Дарторлар, Найыб, Жасауыл, Миршиакар, Хақим, Даруға т.б. Сұйырғал. Моғолстанның салық және құқықтық жүйесін білу керек. Шағатайлықтар ұлысы және Моғолстанның мемлекеттік басқару жүйесі, әкімшілік аумақтық құрылысы.

Әбілхайыр хандығы және Ноғай ордасы. Әбілхайыр хандығының немесе көшпелі өзбек мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Хан билігінің күшейуі. Әбілхайыр хандығының басқару жүйесі. Салық жүйесі. Ноғай ордасының құрылуы. Едіге және оның ұрпақтарының саяси жүйеге ықпалы. Ноғай ордасының басқару құрылымы. Билер. Мырзалар. Қарашылар. Емелдештер. Хандар мен нөкерлер. Ноғай ордасындағы Үлкен Кеңес және Кіші Кеңес. Нурадин. Кековат, Тайбура, Қарадуан. Ноғай ордасындағы казактар, саудагерлер және күлдар. Ноғай ордасының сот және құқықтық жүйесін анықтау абзал.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 102, 103, 112, 135, 139, 144, 164, 177, 179, 198, 202, 208.

5 тақырып

XV-XVIII ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Сабақ мақсаты: Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі, XV-XVIIIғғ. Қазақ құқығы, Жеті Жарғы, Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері, Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы, Қазақтардың отбасы неке құқығы, Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы, Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы зерделеу.

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. XV-XVIIIғғ. қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

Дәріс тезісі

XVғ. ортасында Қазақстан территориясында аса маңызды тарихи оқиға болды. Қазақ хандығы атты жаңа мемлекет пайда болды және осы мемлекеттің негізгі тұрғындары қазақ халқы этнос ретінде қалыптасты. Қазақ тұрғындары да қазақ халқы да шет жерден келіп қоныстанған жоқ. Қазақ хандығы бұған дейін осы өңірде өмір сүрген ежелгі ғұн, үйсін, қаңлы мемлекеттерінен бастап Ақ Орда мен Әбілхайыр хандығына дейінгі мемлекеттердің заңды жалғасы ретінде дүниеге келді. Қазақ халқы да осы өңірде өмір сүрген ондаған рулар, тайпалар мен халықтардың «қазақ» деп аталатын этникалық топқа қайтадан топталуынан құрылды. Осы ұлан-байтақ жердің бүгінгі иегері қазақ халқы мен оның атымен аталған мемлекет Қазақ хандығы осылай тарих сахнасына шықты.

Қазақ хандығының негізін салушылар Керей мен Жәнібек хандар болды. 1456ж. Керей мен Жәнібекке қараған 200 мыңдай адам Әбілхайыр хандығынан іргесін бөліп, Моғолстанға қарасты Шу мен Қозыбасы өңіріне орда тікті. Бір кезде қаһарлы болған Әбілхайыр ханның олардың жолын кесуге мұршасы болмады. 1468ж. қазақтарды шабуға үлкен қолмен аттанған Әбілхайыр жорық үстінде қаза тапты. Оның хандығы ыдырады. Әбілхайыр құрамындағы халықтар мен қазақ

хандығы құрамындағы халықтар қандас болғандықтан ешқандай ұрыс-соғыссыз олар бірігіп кетті де, бүкіл жерлер қазақ хандығына қарады. Халық бұдан былай қазақтар деген атаққа мәңгі иеленді. Әбілхайыр хандығын қайта құруға талпын атаққа мәңгі иеленді. Әбілхайыр хандығын қайта құруға талпынған оның немересі Мұхаммед Шейбани хан 30 жылдай қазақ хандығымен соғысып нәтиже шығара алмай, Орта Азиядағы Бабыр Ұрпақтарын ығыстырып, өзбек хандығының негізін қалады. Оның соңынан ілескен көшпелі тайпалар өзбектер деп аталып соның негізінде өзбек халқы қалыптасты. Көшпелі өмір сүрген бауырлас бір халықтың қазақ және өзбек халқы болып, қазақ және өзбек мемлекеті болып екіге бөлінгені де оны XV-XVI ғ.ғ. шегінде өтті.

Қазақ хандығы өзінің дамуында екі кезеңді өткізді. Бірінші кезең XV ғ. ортасы мен XVIII ғ. 20 жылдары немесе біртұтас қазақ хандығының кезеңі. Яғни мұнда қазақ хандығы мемлекет ретінде дүниегекеліп, оның территориясы анықталды. Қазақ халқы қалыптасып, оның түрік дүниесі негізінде пайда болған, өзіндік тілі, мәдениеті, өнері, ғылымы, әдебиеті, тұрмысы, шаруашылығы мен құқығы қалыптасты. Қазақ хандығы өзінің кемеліне келіп, әлемге танылды. Екінші кезең XVIII ғ. 20 жыдарынан 1864ж. дейінгі қазақ хандықтарының және олардың жойылу кезеңі. Біртұтас қазақ хандығы этникалық-территориялық негізде үшке Ұлы жүз, Орта жүз және Кіші жүз деп аталатын формальды хандықтарға бөлінді. Тек Абылай хан кезінде (1771-1781) біртұтастыққа қайта қол жетті. Бұл кезеңде қазақ хандықтары тәуелсіздігінен айрылып, Ресей империясының отарына айналды.

Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі. Қазақ ордасының құрылуы. Жәнібек пен Керей сұлтандар - казак ордасынын негізін қалаушылар. Қазақ жүздерінің этникалық құрамы. Рулық ұрандар мен таңбалар. Қазақ Ордасының қоғамдық құрылысы. «Ақ сүйектер» мен «Қара халықтың» жағдайы. Шаруалар, төлеңгіттер, құлдар. Қазақ Ордасының саяси құрылысы. Қазақ Ордасындағы саяси ұйымның негізгі билігі - ру. Ру мүшелерінің құқығы мен міндеттері. Хан билігі. Хан сайлау. Қазақ игі-жаксыларының съезі. Билер кеңесі. Хан кеңесі. Билер. Сұлтандар. Батырлар.

XV-XVIII ғғ. Қазақ құқығы. Қазақ құқығының сипаттамасы және ерекшеліктері. Қазақ құқығынын зерттелуі және оның негізгі кезеңдері. Қазақ құқығының демократиялық және ізгілік бастаулары. Қазақ құқығының ресми және биресми нысандары. Қазақ құқығының алғашқы жүйеленуі. Қасым ханның каска жолы. Есім ханның ескі жолы. Әз-Тәукенің «Жеті Жарғысы». Қазақ құқығындағы меншік катынастары. Меншік түрлері. Қазақ құқығындағы міндеткерлік. Айырбас. Қарыз шарты. Рулық өзара көмек институты. Тамырлық және оның түрлері. Қазақтың неке және отбасы құқығының бастаулары. Әйелдердің құқықтық жағдайы. Көп әйел алушылық. Әмеңгерлік. Мұрагерлік.

Қазақ құқығы бойынша мүліктік жауапкершілік. Құн. Айып. Қазақ құқығындағы қылмыс пен жазаның түсінігі. Жаза жүйесі мен оның түрлері. Қылмыстың түрлері. Қазақ құқығы бойынша сот және сот ісін жүргізу.

Қазақ құқығы жүйесіндегі барымтаның орны. Жеті Жарғының өмірге келуінің алғы шарттары. Жеті Жарғы заңының қабылдануы және оны түзудегі билердің ролі. Жеті Жарғы заңының бізге жетуі және оның нұсқалары. Жеті Жарғы заңының құрылымы мен құрамы. Жеті Жарғы бойынша неке және отбасы. Жеті Жарғы бойынша қылмыс және жаза. Жеті Жарғы бойынша сот және сот ісін жүргізудің ерекшеліктері.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. XV-XVIIIғғ. Қазақ құқығы.
3. Жеті Жарғы.
4. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

5. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
6. Қазақтардың отбасы неке құқығы.
7. Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы.
8. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі. Қазақ ордасының құрылуы. Жәнібек пен Керей сұлтандар - қазақ ордасының негізін қалаушылар. Қазақ жүздерінің этникалық құрамы. Рулық ұрандар мен таңбалар. Қазақ Ордасының қоғамдық құрылысы. «Ақ сүйектер» мен «Қара халықтың» жағдайы. Шаруалар, төлеңгіттер, құлдар. Қазақ Ордасының саяси құрылысы. Қазақ Ордасындағы саяси ұйымның негізгі билігі - ру. Ру мүшелерінің құқығы мен міндеттері. Хан билігі. Хан сайлау. Қазақ игі-жаксыларының съезі. Билер кеңесі. Хан кеңесі. Билер. Сұлтандар. Батырлар.

Екінші сұрақ бойынша XV-XVIIIғғ. қазақ құқығы. Қазақ құқығының сипаттамасы және ерекшеліктері. Қазақ құқығының зерттелуі және оның негізгі кезеңдері. Қазақ құқығының демократиялық және ізгілік бастаулары. Қазақ құқығының ресми және биресми нысандары. Қазақ құқығының алғашқы жүйеленуі. Қасым ханның қасқа жолы. Есім ханның ескі жолы. Өз-Тәукенің «Жеті Жарғысы». Қазақ құқығындағы меншік катынастары. Меншік түрлері. Қазақ құқығындағы міндеткерлік. Айырбас. Қарыз шарты. Рулық өзара көмек

институты. Тамырлық және оның түрлері. Қазақтың неке және отбасы құқығының бастаулары. Әйелдердің құқықтық жағдайы. Көп әйел алушылық. Әмеңгерлік. Мұрагерлік. Қазақ құқығы бойынша мүліктік жауапкершілік. Құн. Айып. Қазақ құқығындағы қылмыс пен жазаның түсінігі. Жаза жүйесі мен оның түрлері. Қылмыстың түрлері. Қазақ құқығы бойынша сот және сот ісін жүргізу. Қазақ құқығы жүйесіндегі барымтаның орнын білу керек.

Үшінші сұрақ бойынша Жеті Жарғының өмірге келуінің алғы шарттары. Жеті Жарғы заңының қабылдануы және оны түзудегі билердің ролі. Жеті Жарғы заңының бізге жетуі және оның нұскалары. Жеті Жарғы заңының құрылымы мен құрамы. Жеті Жарғы бойынша неке және отбасы. Жеті Жарғы бойынша қылмыс және жаза. Жеті Жарғы бойынша сот және сот ісін жүргізудің ерекшеліктерін

Төртінші сұрақ бойынша қазақ әдет-ғұрып құқығының ерекше белгілерін жан-жақты қарастыру барысында әрбір қайнар көзге (құқықтық әдет, соттық прецедент, билер съезінің ережелері) сипаттама берілу керек.

Бесінші сұрақ бойынша курсанттарға жаман іс, жаман қылық, күнә, жазық ұғымдарының сәнін түсіну керек. Әдет құқығы бойынша қылмыстың қалай бөлінгенін білу керек. Жаза түрлерін анықтау қажет.

Алтыншы сұрақ зерделеу барысында әдет-ғұрып құқығы бойынша балалардың құқықтық жағдайын, неке түрлерін білу керек.

Жетінші сұрақ қарастырғанда қазақтың әдет-ғұрып құқығындағы шарттардың қалай жасалғанын және олардың мәнін (айырбас шарты, қарыз (заем) шарты, несие (ссуда) шартын түсіндіре білу керек. Аманат мал, жылу жинау, қызыл көтеру, жұртшылық асар, қонағасы тәрізді міндеттемелер түрлерін зерделеп және оларға қысқаша сипаттам беру керек.

Сегізінші сұрақ бойынша курсанттар төмендегідей сұрақтарға жауап береді:

1. Негізгі сот билігіне кім ие болды?
2. Жоғарғы сот билігіне кім ие болды?
3. Соттық іс жүргізу қалай басталып, қалай аяқталады?
4. Ант институтының мәні неде?
5. Сот шешімі қалай орындалды және ол шағым арыз берілген жағдайда кіммен қаралды?

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. XV-XVIIIғғ. Қазақ құқығы.
3. Жеті Жарғы.
4. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

Іскерлік ойын

«Қазақтардың әдет- ғұрып құқығы»

Бақылау сұрақтары:

1. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
2. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы.

КОӨЖ өткізу нысаны: Іскерлік ойын түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Іскерлік ойынның үлгілік жоспары:

Ойындағы рөлдер:

1. Билер (3 курсант).
2. Дауласушы жақтар (жауапкер-1 курсант, талапкер-1 курсант).
3. Жан берушілер (2 курсант, әр жақтан 1 курсант).
4. Куәгерлер (8курсант).
5. Түсінік беруші.

Іскерлік ойынға дайындық:

Курсанттар қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығының негізінде қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттық іс-жүргізу тәртібін көрсететін бірнеше көріністерді дайындайды. Қылмыстар: мал ұрлау, ақсүйекті өлтіру, әйелді өлтіру, атастырылған қызды зорлау, денеге зақым келтіру және т.б.

Әрбір көріністегі рөлдерді курсанттарға таратып беру арқылы олардың басым көпшілігін ойынға тарту қажет. Тапсырма алдындағы семинар сабағы дербес дайындық үшін беріледі.

Іскерлік ойынды өткізу тәртібі:

Семинар сабағында курсанттардың дербес дайындық барысында әзірлеген көріністері көрсетіледі. Іскерлік ойын қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттық іс жүргізудің барлық әдет-ғұрыптары мен салт жоралары сақтала отырып өткізілуі қажет.

Қарама-қарсы жақтар (жауапкер, талапкер) арасындағы даулар іс бойынша айғақтың болуы арқылы шешіледі. Билер соты қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып негізінде шешім қабылдайды.

Нақты іс бойынша көрініс өткізіліп болған соң, түсінік беруші өткізілген соттық іс жүргізуге өз түсінігін беру арқылы оның өткізілу барысында қандай әдет-ғұрыптар мен салт жоралардың сақталғанын, іс бойынша шығарылған шешімнің дұрыстығын дәлелдейді. Түсінік беруші қазақтардың әдет-ғұрып құқығының нормаларына дұрыс түсінік бере алмаған жағдайда талқылауға басқа курсанттар қатыса алады.

Оқытушы сабақ тақырыбы бойынша курсанттарға бақылау сұрақтарын қоюы мүмкін.

КОӨЖ өткізу нысаны: Іскерлік ойын түрінде.

КОӨЖ – 1 сағат

**Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:
Іскерлік ойын
«Қазақтардың отбасы-неке құқығы»**

Бақылау сұрақтары:

1. Отбасы мүшелерінің құқықтық жағдайы.
2. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша некенің түрлері.
3. Неке түрлеріне тұру тәртібі.
4. Қалым (өлшем, төлем тәртібі және т.б.)
5. Жасау (өлшем, төлем тәртібі және т.б.)

Әдістемелік ұсыным:

Іскерлік ойындар өткізу тәртібі

Курсанттар өзіндік дайындық сабақтарда әзірлеген қойылымдарын тәжірибелік сабақ барысында рөлдерде ойнап көрсетеді. Осы іскерлік ойындар барысында қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша некенің негізгі түрлеріне тұру тәртібінің ерекшеліктерін көрсету қажет. Іскерлік ойындар өткізгенде барлық әдет-ғұрыптар мен жөн-жосықтар рәсімі сақталуы керек.

Әрбір жағдайлар бойынша көрсетілімдерге түсінік беруші баға береді.

Оқытушылар сабақ тақырыбы бойынша курсанттарға бақылау сұрақтарын қою мүмкін.

1. Іскерлік ойындарға рөлдерді бөлу:

1. Қалыңдық және оның отбасы (ата-анасы, туыстары).
2. Күйеу бала және оның отбасы (ата-анасы, туыстары).
3. Неке қиюға қатысушы басқа да адамдар.
4. Неке қиюшы молда.
5. Түсінік беруші.

2. Іскерлік ойындарға дайындалу:

Қазақтардың әдеттегі отбасы-неке құқығы негізінде курсанттар неке түрлеріне тұру тәртібін айқындайтын қойылымдарды әзірлейді. Сонымен қатар, неке түрлерінің арасындағы айырмашылықтарды түсіндіріп, неке қиюға келген адамдардың жағдайына немесе қазақ қоғамындағы әлеуметтік топтардың түрлеріне назар аудару қажет.

Әрбір таңдаулы оқиға мақсатты болуы үшін рөлдерді курсанттардың бет-пішініне қарап беру керек.

КОӨЖ өткізу нысаны: Іскерлік ойын түрінде.

КОЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Отбасы-неке құқығын зерделеп, кесте құрастыру керек.

Неке түрлері	Неке қию тәртібі мен шарттары

2. Қылмыстық құқығын зерделеп, кесте құрастыру керек.

Қылмыс түрлері	Жаза түрлері

3. Сот процесінің кезеңдерін салалап жазу керек.

4. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. ХУ-ХУІІІғғ. Қазақ құқығы.
3. Тәуке ханның „Жеті Жарғысы“.
4. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
5. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
6. Қазақтардың отбасы неке құқығы.
7. Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы.
8. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы
9. Тәуке хан тұсындағы билер кеңесінің құқықтық мәртебесі.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 73-75, 76, 77, 80, 81, 85, 85, 86, 87, 92, 93, 94, 95, 98, 101, 102, 103, 106, 107, 114, 115, 116, 119, 122, 123, 135, 141, 142, 143, 145, 161, 163, 172.

6-тақырып

XVIII-XIX ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
2. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.
3. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.

Дәріс тезісі

ХУІІІғ. 20-30ж.ж. қазақ халқының тағдырында аса күрделі бетбұрыс оқиғалар болды. Біртұтас Қазақ хандығы Ұлы жүз, Орта жүз, Кіші жүз атты қазақ хандықтарына бөлінді. Бытыраңқы мемлекетке жоңғарлар шапқыншылық жасап, халық «Ақтабан шұбырынды, алқакөл сулама» атты қасіретке ұрынды. Осы соғыста қазақ халқының жарымына жуығы қырылды. Билердің біріктірушілік рөлінің арқасында қазақтар ірі жетістіктерге жеткенімен оның түбі баянды

болмады. Хан, сұлтандардың бір тобы бытыраңқылық факторына айналды. Кіші жүздің ханы Әбілхайыр Ресе патшасының қол астына кірудің бастаушысы болды. Тәуелсіздіктен айырылып, бодандыққа кірудің басы болған бұл оқиға 1731ж. басталып, 1864ж. аяқталды. 1,5 ғасырға созылған осы кезеңде Қазақстан біртіндеп отарға айналды. Қазақ хандықтары біртіндеп тарихи сахнадан кетті. Бұл кезең қазақтардың тәуелсіздікті қайтарып алу жолындағы азаттық қозғалысына толы жылдар болды. Тек Абылай хан мен Кенесары хан ғана аз ғана уақыт қазақ хандығының тәуелсіздігін қалпына келтірілді. Осы кезеңде қазақ мемлекетінің – хандықтың қалай жойылып, оның әдет-ғұрып құқығының да Ресей заңдарының ықпалымен өзгерістерге ұшырағанын көреміз.

Қазақстанның ХУІІІғ. 30-40ж.ж. Ресеймен қатынасын вассалдық тәуелді қатынастар деп те бағалауға болады. Қазақ басшылары үнемі өздерінің Ресейге тәуелділігі туралы ант берумен болды. Құқықтық жағынан қазақ хандықтарының вассалдық тәуелділіктері хан институтын жойғанға дейін созылды. Кіші жүздің Ресейге юрисдикалық қосылуынан (1731) ХІХғ. 60ж. нақты қосылуға дейін немесе Кіші жүздің қосылуының басталуынан Орта жүздің (1740) және Ұлы жүздің қосылуының аяқталуына дейін Қазақстан мен Ресей арасындағы қарым-қатынастарды Ресейдің Қазақстанға вассалдық элементтер араласқан протекторлығы деп анықтауға болады. Себебі осы аралықта Ресейге келген қазақ жүздерінің өкілдері елшілер және елшіліктер деп басқа шетелдердің ресми өкілдері ретінде аталды. Бұл кезеңде Қазақстан әлі де халықаралық құқықтық субъектілік құқығын толық жойған жоқ. Осындай жағдай Ресей мен Қазақстан арасындағы қатынасты протекторлық-вассалдық деп анықтауға мүмкіндік береді. Протекторлық қарым-қатынас жағдайында тәуелді мемлекет өзінің халықаралық қатынастарын анықтауда өзі протекторы болған мемлекетке бағынышты болады, ішкі мәселелерін өзі шешеді. Вассалдық қарым-қатынас жағдайында тәуелді мемлекет халықаралық құқық субъектісі болудан қалады және өзі бағынышты болған мемлекетке алым төлеу, аманат беру, вассал болған елдің басшысын жоғары тұрған мемлекеттің тағайындауына көнуге мәжбүр болады. Қазақстан мен Ресей арасында протекторлық та, вассалдық та қарым-қатынастардың болғандығына фактілер өте мол. Сондай-ақ Ресей тарапынан протекторлық-вассалдық қатынас отаршылық саясатпен ұштасып жатты. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.

Қазақстанның Ресейге қосылуының саяси және құқықтық алғы шарттары. Бұл тарихи процестерді бағалаудағы қазіргі кезеңдегі әртүрлі көзқарастар. Кіші жүздің Ресейге қосылуы. Қазақ жүздеріндегі билікті шектеудің алғашқы нысандары. Игельстром реформасы. Кіші жүздегі 1803 ж. саяси дағдарыс. Орта жүздің Ресейге қосылуы. Абылай ханның ішкі және сыртқы саясаты. Бөкей ордасының құрылуы. Орта жүздегі хандық биліктің жойылуы. 1822 ж. «Сібір кырғыздары туралы жарғы». Кіші жүздегі хандық биліктің жойылуы. ХІХ ғ. 20-40 жылдардығы реформалар. 1824 ж. «Орынбор кырғыздары туралы жарғы» 1844 ж.

«Орынбор кырғыздарын басқару туралы ереже». Кеңесары Қасымұлының жүргізген реформалары.

XIX ғасырдың екіншісі жартысы мен XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік құрылысы және құқықтық жүйесі.

Қазақстанның отар ел ретіндегі жағдайы. 1867-1868 жылдардығы әкімшілік реформалар және 1886-1891 жылдардағы реформалар. Қазақ құқығына енген өзгерістер. Сот және сот ісін жүргізу. XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік-құқықтық жүйесі. I және II Мемлекеттік Думаға Қазақстаннан депутаттар сайлау. Бірінші Дүниежүзілік соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1916 жылғы Ұлт-азаттық көтерілісінің саяси-құқықтық сипаттамасы. «Алаш». «Үш-жүз» партияларының бағдарламалары. Алашорда үкіметінің құқықтық шаралары.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
2. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.
3. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі мен 1867-1868ж.ж., 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.
4. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша XIXғ. басындағы саяси дағдарысқа ерекше назар аудару керек. Сонымен қатар, Кіші жүздің ресей протекторатын қабылдау себептерін зерделеу қажет. Қазақтар жоңғар әскерлерін талқандағаннан кейін Ұлы ханды сайлау үшін шақырылған бүкілқазақтық съездің маңызын ұғына білуі керек. Орта жүз бен Ұлы жүздің протекторлықты қабылдау туралы тілек білдіру себептерінің қандай жағдайлардан туындағанына назар аудару керек. Қазақстан Ресей империясының құрамында. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары. Қазақстанның Ресейге қосылуының саяси және құқықтық алғы шарттары. Бұл тарихи процестерді бағалаудағы қазіргі кезеңдегі әртүрлі көзқарастар. Кіші жүздің Ресейге қосылуы. Қазақ жүздеріндегі билікті шектеудің алғашқы нысандары. Игельстром реформасы. Кіші жүздегі 1803 ж. саяси дағдарыс.

Орта жүздің Ресейге қосылуы. Абылай ханның ішкі және сыртқы саясаты. Бөкей ордасының құрылуы. Орта жүздегі хандық биліктің жойылуы. 1822 ж. «Сібір кырғыздары туралы жарғы». Кіші жүздегі хандық биліктің жойылуы. XIX

г. 20-40 жылдардығы реформалар. 1824 ж. «Орынбор кыргыздары туралы жарғы» 1844 ж. «Орынбор кыргыздарын басқару туралы ереже». Кеңесары Қасымұлының жүргізген реформалары.

Екінші сұрақ бойынша орта және кіші жүздердегі реформаларға (Сібір кыргыздары туралы, Көшпенді бұратаналар туралы) және ХІХғ. 30-50ж.ж. әкімшілік, сот реформаларына (Сібір кыргыздарын жеке басқару туралы ереже) ерекше назар аудару қажет. Бөкей ордасының құрылу мақсатын біліп, Кеңесары хан жүргізген реформалар да назардан тыс қалмауы керек.

Үшінші сұрақ бойынша 1867-1868 жж. және 1886-1891жж. реформалар мазмұны мен мәнін қысқаша баяндау қажет. Оның маңызы мынадай сұрақтармен ашылу керек:

1. Әкімшілік аумақтық бөлінісі туралы;
2. Басқару органдары туралы.

Жоғарыда көрсетілген жылдардың реформалары бойынша құқықтық жүйеге назар аудару қажет.

Төртінші сұрақ бойынша Қазақстан аумағында жалпы ресейлік соттардың сот жүргізу құқығының (юрисдикция) кең өріс алу процесін қарастыру керек. Қазақстан Ресейдің толық отарына айналуы нәтижесінде әдет-ғұрып құқығының шеңбері тарылып, оған елеулі өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп, Ережелер жасалуы, олардың біртіндеп жазба құқыққа айналуы туралы мысалдармен айтып өту қажет. Отаршылдық жүйе арқылы Ресей империясының заңдары Қазақстанда қолдана бастауын зерделеу керек.

Бесінші сұрақ бойынша курсанттар ХХғ. басындағы саяси және экономикалық реформаларды білу қажет. Мұнда өкілетті орган – Мемлекеттік дума туралы ашып айту керек. Осы Думаға сайлау туралы хабар сол кезеңдегі аса маңызды жаңалық болып табылды. Сондай-ақ курсанттар Қазақстандағы қоныс аудару саясатын жүргізудің құқықтық негіздерін сипаттау қажет. Жалпы айтқанда, ХІХ ғасырдың екіншісі жартысы мен ХХ ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік құрылысы және құқықтық жүйесі. Қазақстанның отар ел ретіндегі жағдайы. 1867-1868 жылдардығы әкімшілік реформалар және 1886-1891 жылдардағы реформалар. Қазақ құқығына енген өзгерістер. Сот және сот ісін жүргізу. ХХ ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік-құқықтық жүйесі. І және ІІ Мемлекеттік Думаға Қазақстаннан депутаттар сайлау. Бірінші Дүниежүзілік соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1916 жылғы Ұлт-азаттық көтерілісінің саяси-құқықтық сипаттамасы. «Алаш». «Үш-жүз» партияларының бағдарламалары. Алашорда үкіметінің құқықтық шаралары.

ҚОӨЖ – 1 сағат

1. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.

2. ХІХғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.

3. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі мен 1867-1868ж.ж., 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.

4. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. 1867-1868, 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша кесте толтыру:

Реформа өткізген жыл	Әкімшілік-аумақтық бөліністерге өзгерістер	Басқару аппаратын өзгерістер	Салық жүйесіндегі өзгерістер

2. Ақпан төңкерісі кезеңінде Қазақстанда қандай саяси партиялар құрылғанын жазып, кесте толтыру керек.

Саяси партиялардың атауы	Саяси партиялардың бағдарламасы

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

XIXғ. басындағы саяси дағдарысқа ерекше назар аудару керек. Сонымен қатар, Кіші жүздің ресей протекторатын қабылдау себептерін зерделеу қажет. Қазақтар жоңғар әскерлерін талқандағаннан кейін Ұлы ханды сайлау үшін шақырылған бүкілқазақтық съездің маңызын ұғына білуі керек. Орта жүз бен Ұлы жүздің протекторлықты қабылдау туралы тілек білдіру себептерінің қандай жағдайлардан туындағанына назар аудару керек. Қазақстан Ресей империясының құрамында. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары. Қазақстанның Ресейге қосылуының саяси және құқықтық алғы шарттары. Бұл тарихи процестерді бағалаудағы қазіргі кезеңдегі әртүрлі көзқарастар. Кіші жүздің Ресейге қосылуы. Қазақ жүздеріндегі билікті шектеудің алғашқы нысандары. Игельстром реформасы. Кіші жүздегі 1803 ж. саяси дағдарыс.

Орта жүздің Ресейге қосылуы. Абылай ханның ішкі және сыртқы саясаты. Бөкей ордасының құрылуы. Орта жүздегі хандық биліктің жойылуы. 1822 ж. «Сібір қырғыздары туралы жарғы». Кіші жүздегі хандық биліктің жойылуы. XIX ғ. 20-40 жылдардығы реформалар. 1824 ж. «Орынбор қырғыздары туралы жарғы» 1844 ж. «Орынбор қырғыздарын басқару туралы ереже». Кеңесары Қасымұлының жүргізген реформалары. Орта және кіші жүздердегі реформаларға (Сібір қырғыздары туралы, Көшпенді бұратаналар туралы) және XIXғ. 30-50ж.ж.

әкімшілік, сот реформаларына (Сібір қырғыздарын жеке басқару туралы ереже) ерекше назар аудару қажет. Бөкей ордасының құрылу мақсатын біліп, Кенесары хан жүргізген реформалар да назардан тыс қалмауы керек.

1867-1868ж.ж. және 1886-1891ж.ж. реформалар мазмұны мен мәнін қысқаша баяндау қажет. Оның маңызы мынадай сұрақтармен ашылу керек: Әкімшілік аумақтық бөлінісі туралы, Басқару органдары туралы, Жоғарыда көрсетілген жылдардың реформалары бойынша құқықтық жүйеге назар аудару қажет.

Қазақстан аумағында жалпы ресейлік соттардың сот жүргізу құқығының (юрисдикция) кең өріс алу процесін қарастыру керек. Қазақстан Ресейдің толық отарына айналуы нәтижесінде әдет-ғұрып құқығының шеңбері тарылып, оған елеулі өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп, Ережелер жасалуы, олардың біртіндеп жазба құқыққа айналуы туралы мысалдармен айтып өту қажет. Отаршылдық жүйе арқылы Ресей империясының заңдары Қазақстанда қолдана бастауын зерделеу керек.

XXғ. басындағы саяси және экономикалық реформаларды білу қажет. Мұнда өкілетті орган – Мемлекеттік дума туралы ашып айту керек. Осы Думаға сайлау туралы хабар сол кезеңдегі аса маңызды жаңалық болып табылды. Сондай-ақ курсанттар Қазақстандағы қоныс аудару саясатын жүргізудің құқықтық негіздерін сипаттау қажет. Жалпы айтқанда, XIX ғасырдың екіншісі жартысы мен XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік құрылысы және құқықтық жүйесі. Қазақстанның отар ел ретіндегі жағдайы. 1867-1868 жылдардығы әкімшілік реформалар және 1886-1891 жылдардағы реформалар. Қазақ құқығына енген өзгерістер. Сот және сот ісін жүргізу. XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік-құқықтық жүйесі. I және II Мемлекеттік Думаға Қазақстаннан депутаттар сайлау. Бірінші Дүниежүзілік соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1916 жылғы Ұлт-азаттық көтерілісінің саяси-құқықтық сипаттамасы. «Алаш». «Үш-жүз» партияларының бағдарламалары. Алашорда үкіметінің құқықтық шаралары.

КӨЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. „Протекторат“ және „вассалитет“ терминін салыстыру, айырмашылықтарын түсіндіру.
2. „Сібір қырғыздары туралы“, „Орынбор қырғыздары туралы“, „Көшпелі келімсектер туралы“ Жарғыларды және „Сібір қырғыздарын жекелей басқару туралы Ережені“ зерделеу қажет.
3. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Игельстром реформасы.
2. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
3. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
4. Ресей империясы жүйесіндегі Қазақстан және оның саяси-құқықтық салдарлары.

5. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.

6. XIX ғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.

7. XIX ғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.

8. XIX ғ. екінші жартысындағы соттық жүйе.

9. Қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер және жалпы ресейлік заңдардың дамуы.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103, 119, 120, 123, 124, 128, 130, 132, 134, 141, 143, 146, 147, 150, 156.

7-тақырып

XX ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.

2. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР (1937, 1978) Конституциясы.

3. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Дәріс тезісі

Кеңес өкіметі жаңа қоғам – социалистік жүйені, социалистік мемлекет пен социалистік құқықты құруға бет алды. Бұл туралы большевиктер көсемі В.И. Ленин өзінің көптеген еңбектерінде жан-жақты талдап жасады. 1917ж. 25-26 қарашада бүкілресейлік кеңестердің II съезі жаңа өкімет органдарын құрды. Халық Комиссарлары Кеңесінің Халкомкеңес төрағасы болып В.И. Ленин сайланды. Бүкілресейлік Орталық Атқару комитетінің (БОАК) төрағасы алғашқы кезде Я. Свердлов, 1919ж. Калинин болды. Салаларды басқару үшін Халық комиссариаттар құрылып, оларды Халық комиссарлары басқарды. Қазақстандағы Қазан төңкерісінің жеңісі және Кеңес үкіметінің орнауы

Қазан төңкерісінің жеңісі және оның Қазақстан аумағында қабылдануы. Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнығып, нығайуы. Шетел интервенциясы мен азаматтық соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін басқару туралы революциялық комитетінің құрылуы. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы. 1919ж. РКФСР Халкомкеңесінің декретімен қазақ өлкесін басқару жөніндегі революциялық комитет құрылды. Қазревком Қазақ автономиясын құрғанға дейін қолына барлық жоғары әскери және азаматтық билікті шоғырландырған орган

болды. Қазревком өлкедегі үкіметтің функцияларын атқарды. Оның төрағасы С. Пестковский, мүшелері: Ә. Жанкелдин, Б. Қаратаев, М. Тұнғашин, С. Меңдешев, А. Байтұрсынов, Б. Каралдин т.б. Алашорда тараған соң оның кейбір мүшелері Кеңес өкіметінің жұмысына тартылып Қазревкомның құрамына өтті. Қазревкомның салалар бойынша бөлімдері болды. Кейін бөл бөлімдер халық комиссариатын құруға негіз болды. Қазревком құрамында мынадай бөлімдер қызмет істеді: халық ағарту, жұмысшы-шаруа инспекциясы, ішкі істер, қаржы, пошта, юстиция, әлеуметтік қорғау, жер бөлімі, әскери іс жөніндегі комиссариат, еңбек міндеткерлігі туралы комитет. Қазақ Автономиялық Кеңестік Социалистік Республикасының құрылуы. Бірінші жалпықазақтық құрылтай съезі. ҚАКСР-нің еңбекшілерінің құқығы туралы Декларация. ҚАКСР-нің жоғарғы мемлекеттік билік және басқару органдары. ҚАКСР-нің алғашқы декреттері. РКФСР-дің құрамындағы ҚАКСР-дің құқықтық жағдайы. Қазақстанда кеңестік құқықтық жүйесінің қалыптасуы және дамуы. 1926ж. ҚАКСР-нің Конституциясының жобасы. Қазақстандағы отырықшылдандыру және ұжымдастыру. Мемлекеттік құрылыс пен мемлекеттік басқаруды жетілдіру. ҚАКСР-нің одақтас республикаға айналуы. 1937 ж. ҚазКСР-нің Конституциясы. Ұлы Отан соғысы жылдарының Қазақстандағы мемлекет пен құқық.. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық даму. Мемлекеттік құрылым және мемлекеттік басқаруды дамытудың негізгі бағыттары. Тың жерлерді игерудің мемлекеттік-құқықтық нысандары. Кеңестік кезеңдегі Қазақстанның аумақтық кейбір өзгерістері. Қазақстанда кеңестік құқық жүйесінің одан әрі дамуы. 1978 ҚазКСР-нің Конституциясы.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстандағы Қазан төңкерісінің жеңісі және Кеңес үкіметінің орнауы.
2. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
3. Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі.
4. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР (1937, 1978) Конституциясы.
5. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша бірінші дүниежүзілік соғыс жылдарындағы ұлт-азаттық қозғалыс себептеріне назар аудару керек. 1916ж. көтеріліс кезіндегі әртүрлі партиялар мен топтардың көзқарасын салыстыру қажет. Осы орайда 1917ж. желтоқсанында өткен съезде қабылданған, Қазақстанның автономия

болуы, жалпыға бірдей сайлау құқығы, сөз, баспа, одақтар бостандығы, жеке адамға ешкімнің тиіспеуі, аграрлық саясат қазақтардың пайдасына өзгеру талаптарын бекіткен, алаш партиясының Бағдарламасына аса назар аудару керек. Кеңестік Қазақстандағы мемлекет және құқық, Қазақстандағы Қазан төңкерісінің жеңісі және Кеңсе үкіметінің орнауы, Қазан төңкерісінің жеңісі және оның Қазақстан -аумағында қабылдануы. Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнығып, нығайуы. Шетел интервенциясы мен азаматтық соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін басқару туралы революциялық комитетінің құрылуын зерделеу қажет. 1919ж. 19 шілдеде РСФСР ХКК-нің Декреті нормативтік құжат негізінде қазақ аймағын басқару бойынша революциялық комитет және уездік ревкомдар басқармасының бөлімдері жанынан милиция бөлімшелері құрылды. ҚазақСР-ның Ішкі істер Халық Комиссариаты бар салалық басқару органдарының белгіленген, 1920ж. 26 тамыздағы РСФСР БОАК және ХКК-нің Декретіне ерекше назар салу.

Екінші сұрақ бойынша курсанттар Қазақ КСР-ның құрылуына қандай жағдайлар себеп болғанын, Қазақстан Кеңестерінің Құрылтай съезінің шешімдер қабылдағанын (С. Меңдешев басқарған Орталық Атқару Комитеті және В. Радус Зенкович басқарған Халық комиссарлар кеңесі т.б.) қандай қала астана болып жариялағанын білу керек. Қазақ ұлттық мемлекетілігін кеңестік социалистік автономияның бір түрінде заң жүзінде бекіткен Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы мен ХКК-нің алғашқы Декреттеріне ерекше назар аудару қажет. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы, Қазақ Автономиялық Кеңестік Социалистік Республикасының құрылуы. Бірінші жалпықазақтық құрылтай съезі. ҚАКСР-нің еңбекшілерінің құқығы туралы Декларация. ҚАКСР-нің жоғарғы мемлекеттік билік және басқару органдары. ҚАКСР-нің алғашқы декреттері. РКФСР-дің құрамындағы ҚАКСР-дің құқықтық жағдайы. Қазақстанда кеңестік құқықтық жүйесінің қалыптасуы және дамуы. 1926 ҚАКСР-нің Конституциясының жобасы. Қазақстандағы отырықшылдандыру және ұжымдастыру. Мемлекеттік құрылыс пен мемлекеттік басқаруды жетілдіру. ҚАКСР-нің одақтас республикаға айналуы. 1937 ж. ҚазКСР-нің Конституциясы. Ұлы Отан соғысы жылдарының Қазақстандағы мемлекет пен құқықты терең ұғыну керек.

Үшінші сұрақ бойынша курсанттар қазақ жерлері бірігуінің екі кезеңі туралы білуі керек. Біріншісі – РСФСР БОАК және ХКК-нің 1920ж. 26 тамыздағы Декреті негізінде; екіншісі – қазақ жерлерінің 1924ж. түпкілікті қайта бірігуі.

Төртінші сұрақ бойынша ҚазақСР-ның одақтық республикаға айналу процесін қарастыру қажет. Мұнда 1937ж. ҚазКСР Конституциясын 1936ж. КСРО Конституциясымен салыстыра қарағанда, әйел құқықтарына, мемлекеттік құрылысқа, егемендікті тануға, республиканың формальды түрдегі аумақтық үстемдік принципіне қатысты кейбір ерекшеліктеріне аса назар салу. Мемлекеттік билік пен басқарудың жоғарғы органдарына, сот және прокуратура органдарының ұйымдастырылуы мен қызметінің принциптеріне көңіл бөлген жөн.

Бесінші сұрақ бойынша 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы, мемлекеттік құрылым және мемлекеттік басқаруды дамытудың негізгі бағыттары. Тың жерлерді игерудің мемлекеттік-құқықтық нысандары. Кеңестік кезеңдегі Қазақстанның аумақтық кейбір өзгерістері. Қазақстанда кеңестік құқық жүйесінің одан әрі дамуын білу керек.

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстандағы Қазан төңкерісінің жеңісі және Кеңес үкіметінің орнауы.
2. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
3. Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі.
4. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР (1937, 1978) Конституциясы.
5. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасының 1937, 1978ж.ж. Конституцияларына салыстырмалы талдау жүргізу керек.
2. XX ғ. Қазақстан аумағында өткізген реформалар бойынша кесте толтыру:

Реформа атауы, өткізген жылдар	Әкімшілік-аумақтық бөліністерге өзгерістер	Басқару аппаратын өзгерістер	Құқық жүйесіндегі өзгерістер

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші дүниежүзілік соғыс жылдарындағы ұлт-азаттық қозғалыс себептеріне назар аудару керек. 1916ж. көтеріліс кезіндегі әртүрлі партиялар мен топтардың көзқарасын салыстыру қажет. Осы орайда 1917ж. желтоқсанында өткен съезде қабылданған, Қазақстанның автономия болуы, жалпыға бірдей сайлау құқығы, сөз, баспа, одақтар бостандығы, жеке адамға ешкімнің тиіспеуі, аграрлық саясат қазақтардың пайдасына өзгеру талаптарын бекіткен, алаш партиясының Бағдарламасына аса назар аудару керек. Кеңестік Қазақстандағы мемлекет және құқық, Қазақстандағы Қазан төңкерісінің жеңісі және Кеңес үкіметінің орнауы, Қазан төңкерісінің жеңісі және оның Қазақстан -аумағында қабылдануы. Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнығып, нығайуы. Шетел интервенциясы мен

азаматтық соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін басқару туралы революциялық комитетінің құрылуын зерделеу қажет. 1919ж. 19 шілдеде РСФСР ХКК-нің Декреті нормативтік құжат негізінде қазақ аймағын басқару бойынша революциялық комитет және уездік ревкомдар басқармасының бөлімдері жанынан милиция бөлімшелері құрылды. ҚазақСР-ның Ішкі істер Халық Комиссариаты бар салалық басқару органдарының белгіленген, 1920ж. 26 тамыздағы РСФСР БОАК және ХКК-нің Декретіне ерекше назар салу.

ҚазақСР-ның құрылуына қандай жағдайлар себеп болғанын, Қазақстан Кеңестерінің Құрылтай съезінің шешімдер қабылдағанын (С.Меңдішев басқарған Орталық Атқару Комитеті және В. Радус Зенкович басқарған Халық комиссарлар кеңесі т.б.) қандай қала астана болып жариялағанын білу керек. Қазақ ұлттық мемлекетілігін кеңестік социалистік автономияның бір түрінде заң жүзінде бекіткен Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы мен ХКК-нің алғашқы Декреттеріне ерекше назар аудару қажет. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы, Қазақ Автономиялық Кеңестік Социалистік Республикасының құрылуы. Бірінші жалпықазақтық құрылтай съезі. ҚАКСР-нің еңбекшілерінің құқығы туралы Декларация. ҚАКСР-нің жоғарғы мемлекеттік билік және басқару органдары. ҚАКСР-нің алғашқы декреттері. РКФСР-дің құрамындағы ҚАКСР-дің құқықтық жағдайы. Қазақстанда кеңестік құқықтық жүйесінің қалыптасуы және дамуы. 1926 ҚАКСР-нің Конституциясының жобасы. Қазақстандағы отырықшылдандыру және ұжымдастыру. Мемлекеттік құрылыс пен мемлекеттік басқаруды жетілдіру. ҚАКСР-нің одақтас республикаға айналуы. 1937 ж. ҚазКСР-нің Конституциясы. Ұлы Отан соғысы жылдарының Қазақстандағы мемлекет пен құқықты терең ұғыну керек.

Қазақ жерлері бірігуінің екі кезеңі туралы білуі керек. Біріншісі – РСФСР БОАК және ХКК-нің 1920ж. 26 тамыздағы Декреті негізінде; екіншісі – қазақ жерлерінің 1924ж. түпкілікті қайта бірігуі. ҚазақСР-ның одақтық республикаға айналу процесін қарастыру қажет. Мұнда 1937ж. ҚазКСР Конституциясын 1936ж. КСРО Конституциясымен салыстыра қарағанда, әйел құқықтарына, мемлекеттік құрылысқа, егемендікті тануға, республиканың формальды түрдегі аумақтық үстемдік принципіне қатысты кейбір ерекшеліктеріне аса назар салу. Мемлекеттік билік пен басқарудың жоғарғы органдарына, сот және прокуратура органдарының ұйымдастырылуы мен қызметінің принциптеріне көңіл бөлген жөн.

КӨЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Рефераттар дайындау.
2. Тестілеу жұмыстарын орындау.
3. Өзіндік пысықтау жұмыстарына дайындалу.

Реферат тақырыптары:

1. Кеңестік Қазақстандағы мемлекет және құқық
2. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін басқару туралы революциялық комитетінің құрылуын
3. Сырым Датов көтерілісінің саяси-құқықтық маңызы.
4. 1916ж. А.Иманов бастаған көтерілістің саяси-құқықтық маңызы.
5. 1919ж. Қазақ өлкелерін басқару жөніндегі Революциялық комитет.
6. Қазақ АКСР алғаш декреттері және олардың маңызы.
7. 1937ж. ҚазКСР Конституциясы
8. 1978ж. ҚазКСР Конституциясы

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 79, 81, 83, 84, 90, 92, 94, 95, 100, 101, ,102, 103, 104, 106, 109, 118, 119, 120, 124, 125, 128,, 131, 146, 147, 151, 157, 167, 175, 189, 192, 197, 201.

8-тақырып

Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы

Дәріс – 1 сағат

ЖОСПАР:

1. Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.
2. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция).
3. Қазақстан Республикасы ПО-ндағы реформалар.

Дәріс тезісі

1985ж. сәуір Пленумы - әлеуметтік-экономикалық дамытуды жеделдету бағыты болып «Қайта құру» бағдарламасын ұсынды. Қайта құру жылдарының бірінші кезеңінде (1985ж. наурызы – 1987ж. қаңтары) жеделдету ұранымен үлкен социализмге бет бұрған КСРО саяси басшылығының барлық салада да елеулі жетістіктерге жете алмады. Екінші кезеңінде (1987ж. ақпаны – 1988ж.) – мерзімді басылым құралдарында тоқырау жылдарында айтылмай, жылы жабу астында жасырылып келген мәселердің жарық көре бастауы, тарих ғылымында ақтаңдақтар деген терминнің қолданыла бастауы, мұның өзі „демократия“, жариялылық деген халыққа жаңа желпініс, жылы леп әкелген ұрандармен байланысты болды.

1986ж. 17 желтоқсан оқиғасының болу себебі орталықтың өктемдік әрекеттері мен қайта құру жариялаған демократиялық ұстанымдар арасындағы қарама-қайшылықтар. Алматы көшелеріне өздерінің мүдделерін аяқ асты еткен билікке жастар қарсы шеруге шығып, онда мемлекетке қарсы немесе үкіметке қарсы үндеулер болмады, тек, азаматтар өздерінің конституциялық құқығын іске асыру үшін талаптар қойды, бірақ, билік олармен келіскісі келмеді, терроршыл,

репрессияшылдыққа бағалап, шерушілерге қарсы әскер мен милиция жіберді. Осының өзі Конституция мен кеңес заңдарын дөрекі бұзушылыққа жол беру болып табылды. 1987ж. шілде – КОКП Орталық Комитеті „Қазақ Республикалық партия ұйымдарының еңбекшілерге интернационалдық және патриоттық тәрбие берудегі жұмыстары туралы“ – қаулы қабылданып, „қазақ ұлтшылдығының көрінісі“ деп бағалады. 1989ж. мамыр-маусым КСРО халық депутаттарының 1-съезінде дарынды ақын М. Шаханов желтоқсан оқиғаларына байланысты түпкілікті әділ баға беру жөнінде комиссия құрды 1990ж. 24 қыркүйекте Қазақ КСР Жоғары Кеңесі Төралқасының қаулысында бейбіт және сан жағынан аз наразылық демонстрацияның жаппай тәртіпсіздікке ұласып кетуінің себебін: республика басшыларының дәрменсіздігі, қиын жағдайдан бейбіт жолмен шыға алмағандығы, басшылардың күшке арқа сүйегендігі деп көрсетті. 1991ж. желтоқсанда „1986ж. 17-18 желтоқсан оқиғаларына қатысқаны үшін жауапқа тартылған азаматтарды ақтау жөнінде“ Н.Ә. Назарбаевтың жарлығы шығып, демократиялық жаңару күні деп жарияланады.

Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы. Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретіндегі қалыптасуындағы 1990ж. ҚазССР-нің мемлекеттік егемендігі туралы Декларациясының тарихи-құқықтық маңызы. Қазақстан тәуелсіздігінің ресми жариялануы. Қазақстан Республикасы мемлекеттік тәуелсіздігі туралы 1991ж. Конституциялық заңы. Қазақстан тәуелсіздігінің Конституциялық негіздері. Қазақстан Республикасының 1993ж. Конституциясына тарихи-құқықтық мінездеме. Қазақстан Республикасының 1995ж. Конституциясының тарихи-құқықтық мәні. Қазақстан - 2050 бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы. Қазақстанның мемлекеттік құрылысы мен құқықтық жүйесінің одан әрі дамуының басты бағыттары.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.
2. КСРО-ның ыдырауы және тәуелсіз, егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы.
3. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция).

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстан Республикасы ПО-ндағы реформалар.
2. «Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің келешек дамуындағы негізгі бағыттары» тақырыбында дөңгелек үстел.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным

Бірінші сұрақты қарастыру барысында курсанттар «Горбачевтік қайта құрудың» мәнін және осы қайта құрудың Қазақстанда қалай жүргізілгенін, мемлекет өмірінің барлық салаларын қамтыған дағдарыс себептерін, меншік қатынастарын түбегейлі өзгертпестен енгізілген, «жоспарлы-нарықтық» экономика қандай жағдайларға ұрындырғанын анықтау керек. Кең көлемді үй құрылысы бойынша Колбинмен жарияланған бағдарламаға, директорат сайланымдылығына, өндірістік қатынастардың тұрақсыздыққа тірелуіне назар аударып, экономикалық реформалар сәтсіздігінің себептерін анықтау керек. Сонымен қатар, осы сұрақ бойынша қазақ жастарының орталыққа қарсы жасаған қимыл-әрекеттерінің (1986ж. желтоқсан) себептері мен салдарын анықтау керек.

Екінші сұрақта 1990-1991ж.ж. Қазақстандағы саяси жағдайларға назар аудару қажет. «Азамат» қозғалысы, саяси ұйымдар «Алаш», «Желтоқсан», Тамыз айындағы Мәскеудегі бүлік, Комунистік партияның таратылуы, Президенттік лауазымның құрылуы (1990ж. 24 сәуір), «ҚазКСР-ның егемендігі туралы» Декларация, «Қазақстан Республикасының тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заңның қабылдануы, ТМД-ның құрылуы, Қазақстанның БҰҰ-на қабылдануы (1992ж. 03.03), мемлекеттік рәміздердің бекітілуі.

Үшінші сұрақта Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы. Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретіндегі қалыптасуындағы 1991ж. ҚазССР-нің мемлекеттік егемендігі туралы Декларациясының тарихи-құқықтық маңызы. Қазақстан тәуелсіздігінің ресми жариялануы. Қазақстан Республикасы мемлекеттік тәуелсіздігі туралы 1991ж. Конституциялық заңы. Қазақстан тәуелсіздігінің Конституциялық негіздері. Қазақстан Республикасының 1993ж. Конституциясына тарихи-құқықтық мінездеме. 1993ж. ҚР Конституциясы, құрылымы, мемлекеттік билік органдарының құзыретінің бекітілу тәртібі. Басқару нысанының екі ұштылығы, 1993ж. 10 желтоқсанда қабылданған «Республика Президентіне уақытша заң шығару өкілеттігін беру туралы» Республика Жоғары Кеңесінің заңы. Республика Президентінің Конституциялық заң күші бар жарлықтары. 1995ж. Конституция бойынша мемлекеттік құрылыс, басқару нысаны, қос палаталы Парламент. Қазақстан Республикасының екі Конституциясын салыстыра отырып талдауды талап етеді, әсіресе, 1995ж. Конституцияға 1998ж. 07.10 және 2007ж. 21.05 енгізілген өзгерістер мен толықтырулардың мәні мен маңызын ашып айту керек. Қазақстан Республикасының 1995ж. Конституциясының тарихи-құқықтық мәні. Қазақстан - 2030 бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы. Қазақстанның мемлекеттік құрылысы мен құқықтық жүйесінің одан әрі дамуының басты бағыттарын курсант меңгеруі қажет.

Төртінші сұрақ бойынша тәуелсіз мемлекет Қазақстан Республикасының қалыптасу кезеңінде ПО-нда болған реформаларды анықтап, мемлекеттік (қорғау) тергеу комитетінің құзыретіне жатқызылған мәселерді, осы органның құрылу және таратылу себептерін айқындаулары қажет.

КОӨЖ– 1 сағат

1. Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.

2. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция).

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

1. „Қазақстан 2050“ бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

2. ҚР ПО реформаларлау: проблемалары және келешегі.

КОӨЖ – 1 сағат

1. Қазақстан Республикасының „ҚР мемлекеттік тәуелсіздік туралы“ Конституциялық заңына құқықтық-тарихи сипаттамасы.

2. Қазақстан Республикасы ПО-ндағы реформалар.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

Әдістемелік ұсыным

Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы. Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретіндегі қалыптасуындағы 1991ж. ҚазССР-нің мемлекеттік егемендігі туралы Декларациясының тарихи-құқықтық маңызы. Қазақстан тәуелсіздігінің ресми жариялануы. Қазақстан Республикасы мемлекеттік тәуелсіздігі туралы 1991ж. Конституциялық заңы. Қазақстан тәуелсіздігінің Конституциялық негіздері. Қазақстан Республикасының 1993ж. Конституциясына тарихи-құқықтық мінездеме. 1993ж. ҚР Конституциясы, құрылымы, мемлекеттік билік органдарының құзыретінің бекітілу тәртібі. Басқару нысанының екі ұштылығы, 1993ж. 10 желтоқсанда қабылданған «Республика Президентіне уақытша заң шығару өкілеттігін беру туралы» Республика Жоғары Кеңесінің заңы. Республика Президентінің Конституциялық заң күші бар жарлықтары. 1995ж. Конституция бойынша мемлекеттік құрылыс, басқару нысаны, қос палаталы Парламент. Қазақстан Республикасының екі Конституциясын салыстыра отырып талдауды талап етеді, әсіресе, 1995ж. Конституцияға 1998ж. 07.10 және 2007ж. 21.05 енгізілген өзгерістер мен толықтырулардың мәні мен маңызын ашып айту керек. Қазақстан Республикасының 1995ж. Конституциясының тарихи-құқықтық мәні. Қазақстан - 2050 бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Қазақстанның мемлекеттік құрылысы мен құқықтық жүйесінің одан әрі дамуының басты бағыттарын курсант меңгеруі қажет.

КӨЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. ҚР 1993, 1995ж.ж. Конституцияларына салыстырмалы талдау жүргізу және кесте құрастыру.
2. Қазақстан Республикасындағы құқыққорғау органдарындағы өткізілген реформаларды кестемен толтыру қажет.
3. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Қазақстан Республикасының 1993, 1995ж.ж. Конституцияларының ұқсастықтары мен ерекшеліктері.
2. Қазақстан Республикасының құқыққорғау органдарында өткізілген реформалар.
3. Қазақстан Республикасының „ҚР мемлекеттік тәуелсіздік туралы“ Конституциялық заңына құқықтық-тарихи сипаттамасы.
4. „Қазақстан 2050“ бағдарламасы.
5. Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 32, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 66, 67.

2.10. Пәнді оқыту бойынша әдістемелік ұсыным

Бұл пәннің маман даярлаудағы ролі мен маңызы мынада: бұл пәнді оқып үйрену Қазақстан Республикасының мемлекеті мен құқығы тарихы жөнінде тұтастай түсінік қалыптастыруға, Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың эволюциясының жалпы және ерекше заңдылықтарын ашуға, республикамыздың саяси-құқықтық өмірінің өткені, бүгіні мен болашағына қатысты мәселелерді еркін бағдарлай алуға баулау болып табылады.

Пәнде ежелгі дәуірлерден бүгінгі күнге дейінгі республика аумағында өмір сүрген мемлекеттік бірлестіктер мен құқықтық жүйелердің типтері мен нысандарының әр алуан қырлары ашып көрсетіледі: - протоқазақтардың мемлекеттері мен құқықтық жүйелері, Қазақ Ордасының қалыптасуы мен қызмет етуі, оның Ресей империясының отарлауы тұсындағы құлдырауы, ұлттық қазақ мемлекетінің кеңестік нысандары, Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет ретінде орнығуы мен даму мәселелері сөз болады.

Мемлекет және құқық теориясында мемлекеттану мен құқықтанудың негізгі категориялары мен түсініктері қарастырылады, ал Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы мемлекет және құқық теориясының ұғым-түсініктеріне сүйене отырып. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихының нақты фактілері мен оқиғаларының ішкі заңдылықтары мен бағыттарын ашып көрсетуге ұмтылады. Мемлекет және құқықтың жалпы

тарихында әлемдік масштабтағы мемлекет пен құқықтың тарихы оқытылады, ал Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихында отандық мемлекеттік-құқықтық дамудың тарихын қарастырады.

Курсант құқық теориясының ұғымы мен негізгі сатысын, құқық қайнар көздерінің ұғымын олардың түрлерін, құқықтық жүйелердің түрлерін, мемлекет пен мемлекеттік органдардың сыртқы саяси қызметінің мазмұнын, әрекеттегі құқық жүйесіндегі халықаралық шарттың орнын білуі қажет.

2.11. Курстық жұмысты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау: бұл пәнде курстық жұмыс қарастырылмаған.

2.12. Өзіндік бақылауға арналған тапсырмалар

Межелік бақылауға арналған сұрақтар

1. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні мен әдістері.
2. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсы жүйесі және кезеңдері.
3. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстар.
4. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
5. Ежелгі Ғұн империясы.
6. Үйсін мемлекеті мен құқығы.
7. Қаңлы мемлекеті мен құқығы.
8. X-XII ғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері.
9. Түркі қағанатының құрылуы.
10. Түргеш қағанаты мен құқығы.
11. Қарлұқ қағанаты мен құқығы.
12. Оғыз мемлекеті мен құқығы.
13. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
14. Қимақ мемлекеті мен құқығы.
15. Қыпшақ мемлекеті мен құқығы.
16. Найман ұлысы мен құқығы.
17. Керей ұлысы мен құқығы.
18. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
19. Ұлы Ұлыс мемлекеті мен құқығы.
20. Моғолстан феодалдық мемлекеті.
21. Әбілхайыр хандығы мен құқығы.
22. Ноғай Ордасының құқықтық жүйесі.
23. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
24. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
25. Алтын Орда мемлекеті мен құқығы.
26. Ноғай ордасының саяси жүйесі.
27. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.
28. Әбілхайыр хандығы мен құқығы.
29. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
30. XV-XVIII ғ.ғ. Қазақ құқығы.

31. Жеті Жарғы.
32. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
33. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
34. Қазақтардың отбасы неке құқығы.
35. Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы.
36. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы
37. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
38. ХІХғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.
39. ХІХғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі
40. 1867-1868ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.
41. 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.
42. ХІХғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы.
43. ХХғ. басындағы Қазақстан мемлекеті мен құқығы.
44. Игельстром реформасы.
45. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
46. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
47. Ресей империясы жүйесіндегі Қазақстан және оның саяси-құқықтық салдарлары.
48. ХІХғ. соңы және ХХғ. басындағы Қазақстандағы әкімшілік басқару және құқықтық жүйе.
49. Сырым Датов көтерілісінің саяси-құқықтық маңызы.
50. 1916ж. А. Иманов бастаған көтерілістің саяси-құқықтық маңызы.
51. Қазақстандағы Қазан төңкерісінің жеңісі және Кеңес үкіметінің орнауы.
52. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
53. ҚазақСР-ның құрылуы. Қазақстан Кеңестерінің құрылтай съезі.
54. Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы
55. ҚазақСР ХКК-нің декреттері.
56. Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі.
57. Қазақ КСР-ның одақтық республикаға айналуы.
58. ҚазКСР-ның (1937, 1978ж.ж.) Конституциясы.
59. 1950-1990 ж.ж. Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.
60. Қазақстандағы қайта құру.
61. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.
62. КСРО-ның ыдырауы және тәуелсіз, егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы.

63. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялық-құқықтық дамуы.

64. Қазақстан Республикасының 1993, 1995ж.ж. Конституциясы.

65. Қазақстан Республикасы ІІО-ндағы реформалар.

Рефераттардың үлгілі тақырыптары

1. Ғұн мемлекеті мен құқығы.

2. Үйсін мемлекеті мен құқығы.

3. Қаңлы мемлекетімен құқығы.

4. Батыс Түрік қағанатының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.

5. Түргеш және Қарлұқ қағанаттары.

6. Оғыз мемлекеті.

7. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.

8. Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері.

9. Найман және Керей ұлыстары

10. Алтын Орда.

11. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.

12. Ноғай ордасының саяси жүйесі.

13. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.

14. Әбілхайыр хандығы.

15. Тәуке хан тұсындағы билер кеңесінің құқықтық мәртебесі.

16. Тәуке ханның „Жеті Жарғысы“.

17. Игельстром реформасы.

18. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.

19. Бөкей ордасының саяси жүйесі.

20. Ресей империясы жүйесіндегі Қазақстан және оның саяси-құқықтық салдарлары.

21. ХІХғ. соңы және ХХғ. басындағы Қазақстандағы әкімшілік басқару және құқықтық жүйе.

22. Сырым Датов көтерілісінің саяси-құқықтық маңызы.

23. 1916ж. А.Иманов бастаған көтерілістің саяси-құқықтық маңызы.

24. 1919ж. Қазақ өлкелерін басқару жөніндегі Революциялық комитет.

25. Қазақ АКСР алғаш декреттері және олардың маңызы.

26. „Қазақстан 2050“ бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

27. ҚР ІІО реформаларлау: проблемалары және келешегі.

28. Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің келешек дамуындағы негізгі бағыттар.

29. Қазақстан Республикасындағы құқықтық реформаның мемлекеттік бағдарламасы

30. Тұңғыш Президенттің конституциялық-құқықтық мәртебесі.

Тестілеу тапсырмалары:

1. Қазақстан Республикасы мемлекет және құқық тарихының зерттеу пәні:

- Қазақстан аймағындағы мемлекет және құқықтың пайда болуы мен дамуы;
- мемлекет және құқықтың пайда болуы мен дамуы;
- Қазақ мемлекеті мен құқығының пайда болуы;
- Қазақ елі құқығының пайда болуы мен дамуы;
- Қазақстан мемлекет және құқықтың пайда болуы, дамуы, қызмет етуі.

2. Потестарлық бірлестік:

- туыстық қауымның негізіндегі рулық қоғам;
- көпшілік биліктің іске асырылу негізіндегі тайпа;
- бірлестіктерден құралған әскери демократия
- ақсүйектерден құрылған жоғары кеңес;
- алғаш пайда болған мемлекет.

3. Экзогамиялық неке:

- туыстас адамдардың қауымдастық неке;
- биологиялық көрсеткіштердің үстемдігіндегі неке;
- тобыр жағдайындағы неке;
- алғашқы қауымдық құрылыстағы неке;
- алғаш пайда болған мемлекеттегі неке.

4. Сакрализация – бұл...

- патша билігін аса дәріптеу;
- мұрагерлік бойынша патша билігін беру;
- патша билігінің символы
- әйел жағынан патша билігін беру;
- патшаны жерлеу рәсімдері.

5. Әскери демократия - ...

- жасы үлкен беделді ақсақалдардың үстемдігі;
- туыстық қауымның үстемдік етуі;
- көпшілік биліктің іске асырылуы;
- соғыстардың нәтижесінде болған билік;
- әдет, дәстүр негізінде қалыптасқан билік.

6. Қазіргі кездегі ғұн империясының орталығы -

- Ресей;
- Қазақстан
- Қытай;
- Монғолия;
- Ауғанстан.

7. Қазақстанда өкілетті билік элементі пайда болды ...

- б.э. III мың жылдықта;
- б.э.д. II мың жылдықта;
- б.э. II мың жылдықта;
- б.э. I мың жылдықта;
- б.э.д. I мың жылдықта.

8. Ғұндардың басқару жүйесінде жылына екі рет шенеуніктер кеңесіне не үшін жиналды?

- діни рәсімдер және мемлекеттік істерге;
- діни рәсімдерді өткізу, халық санағына;
- халық санағын жүргізу, мемлекеттік істерді шешу;
- мемлекет істерін шешу, хан сайлау рәсімі;
- халық санағы және мемлекеттік істерге.

9. Гуньмо қандай саяси одақтың жоғарғы басшысы?

- Үйсіндердің;
- Ғұндардың;
- Түріктердің;
- Сақтардың;
- Моңғолдардың.

10. Шанью қандай саяси одақтың жоғарғы басшысы?

- Ғұндардың;

- Үйсіндердің;
- Қаңлылардың;
- Сақтардың;
- Қарахандықтардың;

11. Әскерлердің ондық жүйесі кімдерде алғаш дамыды?

- Ғұндарда;
- Сақтарда;
- Қаңлыларда;
- Үйсіндерде;
- Түріктерде.

12. Азияның көшпелі халықтары тарихында алғаш рет қай тайпа жазбаша заңдар кодексін құрастырды?

- Қаңлылар;
- Ғұндар;
- Сақтар;
- Үйсіндер;
- Сарматтар.

13. Ежелгі Түрік мемлекетінде "жабғы" деген атаққа кім ие болған?

- ашинаидтер;
- жаулап алынған елдер халқы;
- ру старшындары;
- тайпа старшындары;
- соттар.

14. Ежелгі түріктерде әдет ғұрып құқығы қандай атаққа ие болды?

- заң;
- төре;
- адат;
- әдет;
- түзел.

15. Түрік құқығының негізгі бастау көздері?

- әдет-ғұрып туралы заңдар;
- ырым-қырымдар туралы адат;
- ертеден қалыптасқан әдет-ғұрып;
- кодификацияланған қағанның жеке құқықтары;
- күнделікті тірліктегі наным-сенімдер.

16. Түріктерде сот билігі кімдердің қолында?

- қағанның және оның атынан іс жүргізетін тегін мен тұтықтардың;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін бектер мен ұлықтардың;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін шадтар мен елтебердің;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін бұйрықтар мен тархандардың;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін шадтар мен бұйрықтардың.

17. Батыс-түрік қағанатында сот қызметін кім атқарған?

- Бұйрықтар;
- Оғландар;
- Жабғылар;
- Бектер;
- Шат.

18. Батыс-түрік қағанатында қандай қылмыс үшін айыпкерді өлім жазасына кесті?

- бос жүрген атты ұрлағаны үшін;
- дене жарақаты;
- балағаттау үшін;
- жалған хабар айтқаны үшін;
- жалған куәгерлік үшін.

19. Қарахан мемлекетінде жүзеге асырылды:

- әскери демократиялық жүйе;
- әскери патестарлық жүйе;
- әскери тәртіптік жүйе;
- әскери түзету жүйесі;
- рулық демократия жүйе.

20. "Ихта" дегеніміз бұл...

- отырықшы халықтардан салық жинау құқығы;
- малды уақытша беру;
- феодалдардың қоластына шаруалардың өтуі;
- халықтың салық жинауы;
- жұт кезіндегі өзара көмек;

21. Адамгершілік принциптері мен тәртіп нормаларына негізделген заң нормалар жиынтығы дегеніміз:

- сунна;
- інжу;
- қияс;
- шариат;
- құран.

22. Комендация- бұл...

- шаруаның өзін, отбасын феодалдың қоластына өткізуі;
- салық жинау;
- салық жинау құқығы;
- сыйлыққа негізделген достық институты;
- өзара көмек.

23. Қарахан мемлекетінде сот қызметін кімдер жүзеге асырды?

- бектер;
- билер;
- оғландар;
- бұйрықтар;
- тархандар.

24. Монғол империясы қағанының әмірі:

- жасак;
- жұрт;
- адат;
- шарифат;
- жарлық.

25. Алтын Ордадағы атқарушы биліктің орталық органы қалай аталды?

- Дуан;
- Құрылтай;
- Беклербек;
- Басқақтар;
- Хан.

26. Ұлы Ұлыста қандай шенеунік қаржыға, салық жинауға және хан қазынасына жауап берді?

- беклербек;
- даруғабек;
- бітікші;
- ұлысбек;
- ұлы визир.

27. Моғолстанның тарихы туралы ең көп дерек орта ғасырлық қай автор еңбегінде?

- Махмұд Қашқаридің;
- Хұтыптың;
- Әбілғазының;
- Қыдырғали Жалаиридін;
- Мұхаммед Хайдардың.

28. XIV ғасырда Алтын Орданың ыдырау процесі кезінде Қазақстанда пайда болған мемлекеттің атын атаңыз?

- Ноғай Ордасы;
- Жошы Ұлысы;
- Әбілхайыр хандығы;
- Қазақ хандығы;
- Ақ Орда.

29. Ноғай Ордасында басқарудың қандай нысаны өмір сүрді?

- әскери аристократия;
- аристократия;
- абсолюттік монархия;
- сословиелік-өкілдік монархия;
- ертефеодалдық монархия.

30. Ноғай Ордасының саяси жүйесіндегі басты ерекшелік қандай болды?

- Шыңғыс ұрпағы емес Едіге әулетінің сайланған өкілі басқарды;
- әскери азшылық билік етті;
- билер басқарды;
- үкімет билігі Үлкен Кеңес болды;
- орда ертефеодалдық мемлекет еді.

Білім алушылардың білімін бағалау өлшемі

Білім алушылардың үлгерімін ағымдық бақылау – академиялық кезең ішінде, кестеге сәйкес оқытушылардың аудиториялық және аудиториялардан тыс сабақтарда білім беру бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білімін жүйелі тексеру.

Межелік бақылау (МБ1, МБ2) - білім алушылардың білімін бір оқу пәнінің ірі бөлімін (модулін) аяқтағаннан кейін бақылау.

Курсанттарды пән бойынша қорытынды бақылауға жіберу үлгерімнің ағымдық бақылауының бағасынан (бұл ретте курсантта оқылған пәннің әрбір тақырыбы бойынша кемінде бір баға болуы тиіс) және аралық бақылаулардың бағасынан құралатын рұқсат рейтингісінің (РР) бағасы негізінде жүзеге асырылады.

$$(YAB+MB1+MB2) : 3 = PP$$

Пән бойынша қорытынды баға (қорытынды баға) жіберу рейтингісінің бағасы (60%) және қорытынды бақылау (40%) (емтихан бағасы (Е)) кіреді.

$$PP \times 60\% + E \times 40\% = \text{Қорытынды баға}$$

«А», «А-» («өте жақсы») – егер білім алушы барлық бағдарламалық материалды терең және мықты игерсе, оны толық, жеткілікті, сауатты және қисынды түрде баяндайды, тапсырманың түрін өзгерту кезінде жауаппен қиындатпайды, қойылған міндеттерді еркін орындайды, монографиялық материалдың білімін көрсетеді, қабылданған шешімдерді дұрыс негіздейді, практикалық жұмыстарды орындаудың жан-жақты дағдылары мен тәсілдерін біледі, материалды өз бетінше жалпылап, қателерге жол бермей баяндайалады;

«В+», «В», «В-», «С+» («жақсы») – егер білім алушы бағдарламалық материалды қатты білсе, оны сауатты және мәні бойынша баяндаса, сұраққа жауап беруде елеулі дәлсіздікті жібермесе, теориялық ережелерді дұрыс қолдана алады және практикалық тапсырмаларды орындау кезінде қажетті дағдыларды меңгерген;

«С», «С-», «D+», «D» («қанағаттанарлық») – егер білім алушы негізгі материалды ғана меңгерсе, дұрыс емес тұжырымдауға жол берсе, бағдарламалық материалды мазмұндаудағы реттілікті бұзса және практикалық тапсырмаларды орындауда қиындықтарға тап болса;

«F» («қанағаттанарлықсыз») – егер білім алушы бағдарламалық материалдың едәуір бөлігін білмесе.

**Дәстүрлі шкалаға ауыстырылған білім алушылардың
оқу жетістіктерін бағалау балдық-рейтингтік әріптік жүйесі**

Әріптік жүйе бойынша бағалар	Балдардың сандық эквиваленті	Пайыздық құрамы	Дәстүрлі жүйе бойынша бағасы
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	
C-	1,67	60-64	
D-	1,33	55-59	
D	1,0	50-54	Қанағаттанарлықсыз
F	0	0-49	

2.13. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәні бойынша емтихан сұрақтары

1. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні.
2. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті, құқығы және салық жүйесі.
3. Қазақстан Республикасы ІІО қызметкерлерін дайындауда Қазақстан
4. Республикасының мемлекет және құқық тарихының маңызы.
5. Қазақстандағы мемлекет және құқық тарихнамасы.
6. Ежелгі Ғұн империясы мемлекеті мен құқығы.
7. Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы және дамуы.
8. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсы жүйесі және басқа пәндермен өзара байланысы.
9. X-XII ғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері.
10. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.
11. Үйсін және қаңлы мемлекеттерінің құрылымы мен құқық жүйесі.
12. Игельстром реформасы.
13. Қазақстан Республикасындағы құқық қорғау органдары жүйесін реформалау шаралары.
14. Алтын Орда мемлекеті мен құқығы.
15. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
16. ХХІғ. Қазақстанның әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
17. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.
18. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
19. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995жж. Конституция).
20. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
21. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
22. Қазақстан Республикасының конституциялық дамуындағы реформалар.
23. Қазақ ордасының әлеуметтік-саяси жүйесі.
24. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

25. Қазақстан - 2050 стратегиялық даму бағдарламасы.
26. Әбілхайыр хандығының мемлекеті мен құқығы.
27. ХІХғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
28. Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.
29. Қасым хан мен Есімханның шығарған құқықтық ескерткіштері.
30. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
31. Қазақстандағы саяси-қуғын сүргіндерді ақтау шаралары.
32. Түркі қағанатының мемлекеті мен құқығы.
33. ХХғ. басындағы Қазақстан мемлекеті мен құқығы.
34. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.
35. Найман және керей ұлыстарының мемлекеті мен құқығы.
36. ХІХғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
37. Қазақстан Республикасының мемлекеттік билік жүйесіндегі реформалар.
38. ХХғ. басындағы Қазақстандағы әскери коммунизм саясаты.
39. Ұлы Отан соғысынан кейінгі жылдардағы Қазақстан мемлекеті.
40. ХХІғ. Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйе.
41. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы.
42. ХІХғ. екінші жартысында қазақтардың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер.
43. Қазақстан Республикасының құқыққорғау органдары жүйесіндегі реформалар.
44. 1824 ж. Орынбор қырғыздары туралы Жарғы.
45. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы.
46. Қазақстан Республикасының сот жүйесіндегі реформалар.
47. Ноғай ордасы мен құқығы.
48. Қазақстан аймағында кеңес мемлекеті мен құқығының қалыптасуы. Қазақстанды басқарған басшылар.
49. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша қылмыс пен жаза.
50. Қазақ хандығының қоғамдық саяси жүйесі.
51. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995жж. Конституция).
52. Қазақстанның Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
53. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
54. Қазақстандағы қайта құру бағдарламасы себептері мен кемшіліктері.
55. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
56. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
57. ҚазАКСР алғаш декреттері және олардың маңызы.
58. Коммунистік партияның таратылуы.
59. ХХғ. басындағы Қазақстандағы жаңа экономикалық саясат.
60. 1986 ж. 17 желтоқсан оқиғасының болу себептері.

61. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік тәуелсіздігі туралы құжат.
62. Ұлы Ұлыс мемлекетінің басқару жүйесі.
63. Қазақ хандығының қоғамдық саяси жүйесі.
64. Қазақстан Республикасының Парламенті жүйесіндегі реформалар.
65. 1867-1868жж. реформалар бойынша әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
66. 1937ж. ҚазКСР-ның Жоғары кеңесі және Халық комиссарлар кеңесінің құқықтары мен міндеттері.
67. Президенттің халыққа жолдауларындағы ұлттық қауіпсіздік.
68. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша міндеткерлік құқықтар.
69. ХІХғ. соңы және ХХғ. басындағы Қазақстандағы әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
70. Қазақстандағы соңғы конституциялық реформалар.
71. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша әйел мен балалар құқығы.
72. 1886-1891 ж.ж. әкімшілік басқару және құқықтық жүйесі.
73. Президенттік лауазымның құрылуы және Қазақстанның БҰҰ-на қабылдануы.
74. ХІХғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, жалпы ресейлік заңдардың дамуы.
75. Қазақ КСР-ның егемендігі туралы Декларациясы.
76. Тәуелсіз мемлекеттер достастығының құрылуы.
77. Тәуке хан тұсындағы билер кеңесінің құқықтық мәртебесі.
78. Алаш, Үш жүз партияларының бағдарламалары.
79. КСРО-ның ыдырауы және оның тарихи құқықтық салдарлары.
80. Тәуке ханның „Жеті Жарғысы“.
81. Кеңестік Қазақстан мемлекеті мен құқығы.
82. Егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы.
83. Қазақ диаспорасының бүкіләлемдік құрылтайы.
84. Қазақстан Республикасы ІІО-ның құрамы.
85. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы.
86. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша отбасы неке құқығы.
87. Алашорда үкіметінің құқықтық шаралары.
88. ХХІ ғ. Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары.
89. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша отбасы неке құқығы.
90. Қазақстан Республикасы ІІО-ның басты міндеттері.

2.14. Құрастырған: мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция майоры К.Е.Дюсенов.